

OTDK-dolgozat

2025

BUDAPESTI MŰSZAKI ÉS GAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM
GAZDASÁG- ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KAR

**A MAGYAR FALU PROGRAM ELSŐ 5 ÉVÉNEK TERÜLETI ELEM-
ZÉSE**

**TERRITORIAL ANALYSIS OF THE FIRST 5 YEARS OF THE HUN-
GARIAN VILLAGE PROGRAM**

Fercsik Benedek

Dr. Szabó Mariann

Kézirat lezárásának dátuma: 2024. 05. 15.

TARTALOMJEGYZÉK

1.	BEVEZETÉS, VAGY MI A SZÖSZ.....	1
2.	SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS	5
2.1.	A VIDÉKI TÉR LEHATÁROLÁSA, MINT A MAGYAR FALU PROGRAM SZÍNTERE	5
2.2.	A HAZAI VIDÉKFEJLESZTÉS LEGFŐBB TERVEZÉSI DOKUMENTUMAI.....	8
2.3.	LEADER – LOKÁLIS FEJLESZTÉSI ALTERNATÍVA.....	10
2.4.	A MAGYAR FALU PROGRAMRÓL	11
3.	MÓDSZERTAN.....	14
3.1.	BENNETT FÉLE KOMPLEX MUTATÓ.....	14
3.2.	KORRELÁCIÓ VIZSGÁLAT	14
3.3.	BÁZIS VISZONYSZÁM	15
3.4.	KHI-NÉGYZET PRÓBA, ILLESZKEDÉSVIZSGÁLAT.....	15
4.	HIPOTÉZISEK.....	17
5.	A HASZNÁLT ADATOK BESOROLÁSA.....	19
6.	A MAGYAR FALU PROGRAM PÁLYÁZATOK BEADÁSAINAK FŐBB SZEM-PONTJAI	22
7.	A MAGYAR FALU PROGRAMHOZ HASZNÁLT ADATKÖR BEMUTATÁSA ÉS A KOMPLEX MUTATÓ MEGJELENÍTÉSE	23
7.1.	A FELDOLGOZOTT ADATOK MAGYARORSZÁGON MEGFIGYELT TÉRSZERKEZETI SAJÁTOSSÁGAI, JÁRÁSI SZINTEN	27
7.2.	A FELDOLGOZOTT ADATOK MAGYARORSZÁGON MEGFIGYELT TÉRSZERKEZETI SAJÁTOSSÁGAI, RÉGIÓS SZINTEN	31
8.	INTERJÚ GYOPÁROS ALPÁRRAL, A MODERN TELEPÜLÉSEK FEJLESZTÉSÉÉRT FELELŐS KORMÁNYBIZTOSSAL	33
9.	KORRELÁCIÓ VIZSGÁLAT	43
9.1.	A KOMPLEX MUTATÓ ÉS AZ EGY FŐRE JUTÓ MFP TÁMOGATÁS KÖZÖTTI KORRELÁCIÓ VIZSGÁLAT, JÁRÁSI ÉS RÉGIÓS SZINTEN	43
9.2.	AZ AGGREGÁLT MUTATÓ ÉS AZ 5000 FŐ ALATTI TELEPÜLÉS ARÁNY KÖZÖTTI KORRELÁCIÓ VIZSGÁLAT, JÁRÁSI ÉS RÉGIÓS SZINTEN.....	45
9.3.	AZ EGY FŐRE JUTÓ MFP TÁMOGATÁS ÉS AZ 5000 FŐ ALATTI TELEPÜLÉS ARÁNY KÖZÖTTI KORRELÁCIÓ VIZSGÁLAT, JÁRÁSI ÉS RÉGIÓS SZINTEN.....	47
10.	ILLESZKEDÉSVIZSGÁLAT	49
11.	HIPOTÉZISEK ELFOGADÁSA, TOVÁBBI KUTATÁSI ALTERNATÍVA FELSOROLÁSA	52
12.	ÖSSZEGZÉS.....	54
	IRODALOMJEGYZÉK.....	57

TÁBLÁZAT- ÉS ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra A Magyar Falu Programból származó támogatások évenkénti alakulása	23
2. ábra A Magyar Falu Program rendeltetés szerinti megoszlása.....	24
3. ábra A Magyar Falu Program rendeltetés szerinti évenkénti megoszlása	26
4. ábra Az egy főre jutó Magyar Falu Programból származó forrástámogatás nagysága, járási szinten vizsgálva	28
5. ábra A komplex mutató értékei járási szinten vizsgálva	29
6. ábra Az 5000 fő alatti települések aránya az összes településhez viszonyítva, járási szinten vizsgálva	29
7. ábra A Magyar Falu Programból származó forrástámogatás nagysága, járási szinten vizsgálva	30
8. ábra A Magyar Falu Programból származó forrástámogatás nagysága, régiós szinten vizsgálva	31
9. ábra Az egy főre jutó Magyar Falu Programból származó forrástámogatás nagysága, régiós szinten vizsgálva	31
10. ábra A komplex mutató értékei, régiós szinten vizsgálva	32
11. ábra Az 5000 fő alatti települések aránya az összes településhez viszonyítva, régiós szinten vizsgálva.....	32
12. ábra Korreláció vizsgálat: A komplex mutató és az egy főre jutó MFP támogatás, járási szinten.....	43
13. ábra Regressziós statisztika vizsgálat: A komplex mutató és az egy főre jutó MFP támogatás, járási szinten	43
14. ábra Korreláció: A Komplex mutató és az egy főre jutó MFP támogatás között, régiós szinten.....	44
15. ábra Regressziós statisztika: A Komplex mutató és az egy főre jutó MFP támogatás között, régiós szinten	44
16. ábra Korreláció: A Komplex mutató és a települési arány között, járási szinten.....	45
17. ábra Regressziós statisztika: A Komplex mutató és a települési arány között, járási szinten.....	45
18. ábra Korreláció: A Komplex mutató és az 5000 fő alatti település arány között, régiós szinten.....	46
19. ábra Regressziós statisztika: A Komplex mutató és az 5000 fő alatti település arány között, régiós szinten	46

20. ábra Korreláció: MFP támogatás és a települési arány között, járási szinten.....	47
21. ábra Regressziós statisztika: MFP támogatás és a települési arány között, járási szinten	47
22. ábra Korreláció: Az egy főre jutó MFP támogatás és az 5000 fő alatti település arány között, régiós szinten	48
23. ábra Regressziós statisztika: Az egy főre jutó MFP támogatás és az 5000 fő alatti település arány között, régiós szinten	48
1. táblázat Magyarország település-típusainak kategorizálása és megoszlása a helység jogállása szerint	1
2. táblázat Magyarország településeinek besorolása jellemzően vidéki és jellemzően városi területté	7
3. táblázat A Magyar Falu Program keretén belül kiírt felhívások száma évenkénti bontásban, célterület szerint.....	12
4. táblázat A vizsgálatban felhasznált indikátorok köre, besorolás szerint	19
5. táblázat Az egy főre jutó Magyar Falu Program gyakorisági táblázata	27
6. táblázat Illeszkedésvizsgálat az egy főre jutó Magyar Falu Program támogatás eloszlásáról, járási szinten	49
7. táblázat Illeszkedésvizsgálat az egy főre jutó Magyar Falu Program támogatás eloszlásáról, régiós szinten	50

1. BEVEZETÉS

Az alacsony népességszámmal és periférián elhelyezkedő települések infrastruktúra ellátottságának fejlesztése egy olyan tényező, amely magyarországi viszonylatban is kulcsfontosságú prioritás, és sajnos mivel a vidék és területfejlesztés térnyerése később kezdődött el hazánkban – rendszerváltást követő időszakban – a probléma megoldása évtizedeket késett. A legnagyobb probléma talán abban merült fel, hogy hazánkban az 1990-as évektől kezdődően, a szabad piaci verseny szelleme beágyazódott az települések önkormányzati életébe, emiatt, ha belülről nem volt képes megoldani a kötelező feladatellátáson túl mutató fejlesztéseket, az jelentős hátránnyal indult a többi „versenytárshoz képest”. A területfejlesztés képviselői között, sőt kormányzati szinten is megoszlottak a vélemények, hogy a van-e területi verseny a települések között. Egyik irányzat szerint igen is érvényesülhet, mivel eltérő erőforrásokkal – például humán, természeti erőforrás (pl. nyersanyag) –, térszerkezettel és infrastruktúrával rendelkeznek a települések, így a vállalatok szociálisan érzéketlen magatartást hordoznak, a ráfordítások csökkentése révén a fejlettebb és jobb lehetőségekkel rendelkező térséget választja. Ennek ellentétje, hogy az állami beavatkozás mindig is érződni fog a leghátrányosabb területen, hiszen a piaci verseny nem érvényesül azon okból kifolyólag, mert nem lesz képes felszámolni saját magát, tehát a piac öntisztító mechanizmusa csődöt fog mondani.

1. táblázat Magyarország település-típusainak kategorizálása és megoszlása a helység jogállása szerint

Helység jogállása	Darabszám	Megoszlás
község	2 680	84,94%
nagyközség	127	4,03%
város (főváros, megyeszékhely és megyei jogú város nélkül)	324	10,27%
megyeszékhely és megyei jogú város	18	0,57%
további megyei jogú város	5	0,16%
főváros	1	0,03%
Összesen	3 155	100,00%

Magyarország területén 3155 település található, ezt tovább bontottam hat kategóriába a helység jogállása szerint – Budapestre vonatkozóan a kerületi szintű bontást nem végeztem el – amit a számú táblázatban jelenítettem meg. A fentiekből kirajzolódik, hogy a települések közel 89%-a *község* – a nagyközség csupán címzetes megnevezés, többlet jogosultsággal nem jár, maximum a presztízst növeli – a maradék település, valamivel több, mint 11% pedig *város* kategóriába sorolható.

Ezen rövid felvezetés alapján, a dolgozatom választott témája, a Magyar Falu Program, amelyet Magyarország Kormánya hozott létre és a 2018-as évtől kezdve nyújt fejlesztési alternatívákat, az 5000 fő alatti népességszámmal rendelkező települések számára. Ez a Kormányzati lépés önmaga reflexiója is, hiszen a 2017-ben létrehozott Modern Városok Programjának egyidejűleges alternatívája. Az elemzésem középpontjában, az előzetesen említett program első öt éve, tehát a 2018-tól 2022-ig terjedő időszakára orientálódva végzem a vizsgálatom, hogy miként alakultak a megítélt támogatások nagysága évenként. Fontosnak érzem a téma aktualitását, hiszen ennek feldolgozására még nem láttam relevánsnak tekinthető kutatómunkát, holott egy 5 éves idő intervallum már megfelelő az értékelésre és a konklúziók levonására. Több olvasatból is dicséretes és egyedi a struktúra, amelyből leginkább az endogén folyamatokat emelném ki. Sajnálatos módon az Európai Unió kelet európai térségeiben, a vidéki területek fejlesztésére, forrástámogatási alternatívát valamelyik Községi Alappal összhangban kívánják megvalósítani, ami nem egy téves koncepció, de önmagában kevés a differenciálódás mérséklésére és ritka az ennyire alacsony szinten lévő szereplők elérése. Akár a Magyar Falu Program vagy éppen a Modern Városok Program is egyedi az előbbi trendtől, hiszen ez teljes mértékben hazai forrásból valósul meg, nagyon magas támogatási intenzitása mellett, aminek eredményeképpen a helyi önkormányzatnak kevés önerőt kell felmutatni, ellenérvként megjelenik a sikerességi és szükségességi faktor kérdésköre, amely kifejtésre kerül. Ezzel együtt vitatatlán, hogy így olyan infrastrukturális fejlesztésekhez jutnak, amely lokális szinten esszenciális javulást eredményeznek – példáulként említendő az útfejlesztés, egészségügyi alapellátás javítása vagy az oktatási színvonal emelése, mint beavatkozási terület. Habár a felhívásokra a kritériumnak megfelelő települések adhatták be pályázataikat, én mégis járási szinten fogom összegezni az értékeket, aminek azaz oka, hogy nem aprózódnak el az értékek. A járás, mint fogalom 2013. január 1.-től – LAU1-es területi besorolás – lépett érvénybe ismételten, mint magyar közigazgatási területi egység, és funkcióját tekintve egyelőre még várat magára, miként is lehetne a benne rejlő potenciált a magyar területfejlesztés javítására fordítani, annyi biztos, hogy megyei

szinten rangsorba helyezték ezeket az egységeket, így alakítva ki a Komplex program fejlesztendő, a Fejlesztendő és a Kedvezményezett járás kategóriáját. Ezzel összhangban komplex mutatókat fogok generálni, amelyek súlyozottan lesznek kezelve, gazdasági, társadalmi és környezeti szempontoknak megfelelően, hiszen ezzel tudok a járásoknak egy fejlettségi szintű hierarchikus viszonyt megállapítani, amihez szembe állítva az egy főre jutó Magyar Falu Program nagyságát, így képes leszek statisztikai mutatókat létrehozni (Tóth G. , 2013), amivel a hipotéziseimet is igazolni tudom.

Az állam által létrehozott program és a vizsgált támogatási rendszer belső motivációja sokrétű, egyfelől Magyarország térszerkezeti sajátosságából kiindulva, „vidékiek”, amely a dolgozat későbbi részében kifejtésre kerül. Itt véleményezésre kerülnek azon nemzetközi – az Amerikai Egyesült Államok és a Nyugat-európai országok nézetei – trendek, amelyek már az 1940-es évektől meghatározták a város-vidék kategória szétválasztását, mindezt nagyon kezdetleges módon, mivel a kategorizálás népsűrűség és népességszám alapján történik. Ahogyan egyre több képviselő és iskola képviselteti magát a témával kapcsolatosan, az eltérő tipizálásnak új és új funkcióbeli gazdagsága jelenik meg, így a gazdasági, a társadalmi és a környezeti indítatás más és más szemlélet szerint, eltérő súlyozottsággal ad választ a vidéki tér lefedettségére. Az 1990-es évektől kezdődően a vidék, mint kérdéskör vagy fejlesztési alternatíva egyre inkább foglalkoztatja a nemzetállamokat és a közösségbe tömörülő (példaként Európai Unió) szereplőket, hogy a gazdasági és társadalmi differenciálódás mértékét – amelyek a leginkább fejlett városias jelleggel rendelkező területek ellenpólusaként értelmezhetők, mint centrum-periféria viszony – csökkentsék oly módon, hogy az ne járjon életszínvonal eséssel a fejlettebb területek számára. Ehhez a környezeti előnyöket kell kiaknázni, így építve a rekreációs és turisztikai orientáltságú törekvéseknek, a nemzeti vagy közösségi beavatkozás felelőssége viszont többnyire az alapvető infrastruktúra meglétét szolgáló beruházások, minél hatékonyabban történő kialakításában rejlik (Finta, 2015.).

Ennek eredményeként az Európai Parlament is megalkotta a vidéki tér sajátosságaira vonatkozó attitűdöket, míg nemzeti vonatkozásban az érvényes Vidék Stratégia és az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció az irányadó, amely összhangban áll a közösségi elvekkel. Mindehhez hozzátéve, hogy a vidéki teret, nem lehet egységesen kezelni a Közösség egészére vonatkozóan, sem fogalom szintjén, sem pedig fejlesztési koncepciók terén, mivel teljesen más értékekkel és lehetőségekkel bír egy németországi és egy magyarországi terület. Ennek okaként is a lehatárolás során, a 100-120-150fő/ km² népsűrűség az iránymutató, ami könnyed tipizálást jelent, míg fogalom szintjén a környezetre és társadalmi

aspektusokra mutat rá – munkanélküliség, mezőgazdasági foglalkoztatottak száma. Közösségi és nemzet állami szintéren is indikátorokat alkottak meg vizsgált stratégiákban, amely a célrendszer eszközeinek tekinthető, mégis önmagukban nem elegendőek a sikeresnek gondolt területfejlesztéshez. Az Európai Unió tagországaként Magyarország is jogos forrástámogatásra, azonban az így létrehozott speciális szakterületekre orientálódó Operatív Programok teljesen máshogy jelennek meg egy vidéki település életében, viszont közösségi projekt keretében a LEADER program képes a helyi önkormányzatok számára fejlesztéseket biztosítani (Nemes & Magócs, 2020.).

Négy különféle kutatási kérdést állítottam fel, ezek közvetve vagy közvetlenül arra próbálnak rávilágítani, hogy a Magyar Falu Program valóban a leginkább elmaradottabb vidéki településnek nyújt-e segítséget. Ebből kiderül az is, hogy a felhívások többsége milyen célterületet próbált kiszolgálni, gondolok itt az építési beruházásokra vagy az eszközbeszerzésekre és ezek milyen prioritásra irányulnak – például útfelújítás vagy épületkorszerűsítés. Távolsági kontextusból indulva (Európai Unió térben), a támogatások összpontosulásának helye, mennyire fedi le a konvergencia térségek fejlesztésére indított törekvéseket, ezt hierarchikusan jelenítettem meg. Ezt követően jutunk el és határozzuk meg a jellemzően vidékies járásokat, vizsgálva azt mekkora egy főre jutó Magyar Falu Program támogatással rendelkeznek – itt már megjelenik az illeszkedés-vizsgálat. A központi kutatási kérdéskör viszont egyértelműen az lesz, hogy a létrehozott komplex mutató milyen szintű korrelációban van az egy főre jutó Magyar Falu Program érték megoszlásával. Az elemzés elvégzése után, összesíteni tudom a kapott értékeket, ami remek lehetőséget jelent, hogy számokkal alátámasztva egészítsem ki a mélyinterjú kérdéseimet, amelyet Gyopáros Alpárnak, mint a Modern Települések Fejlesztéséért felelős kormánybiztosnak lesz szerencsém feltenni. Feltetelezésem szerint az elemzés és az interjú keresztül történő reflektálás elegendő lesz, ahhoz, hogy a Magyar Falu Program első öt évének eredményeit és hatásait megértsem és értékeljem, ami a dolgozat lényege.

2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1. A VIDÉKI TÉR LEHATÁROLÁSA, MINT A MAGYAR FALU PROGRAM SZÍNTERE

Azt, hogy mit is nevezünk vidéknek arra különféle definíciók és koncepciók kerültek megalkotásra az elmúlt száz egy évszázadban, a területfejlesztés területén, amelyek nem csak globális térben, de regionális szinten is ellentmondásba ütközhetnek részleteikben (Kovács, Farkas, & Perger, 2015.). A tipizálás rendszerezése alapjaiban megegyezik az összes képviselt iskolával, hiszen az adott tér funkcióit gazdasági, társadalmi és környezeti szempontok – mint például munkanélküliség, népsűrűség – mentén rendezi egy keretrendszerbe, amihez mutatószámokat rendel. Az egyik legnagyobb probléma a fogalom meghatározásánál, hogy az egyes képviselők elmentek egy olyan szélsőséges irányba, aminek következményeképpen a felsorolt szempontok súlyozása irrelevánssá vált.

A XX. század első felében kezdték el osztályba sorolni a területeket, amikor is próbálkoztak választ adni a városias és vidékies tér szerkezetére (Wehrwein, 1942), ehhez azonban két indikátort vettek figyelembe – népességszámot és népsűrűséget –, amely két-séggkívül egy fontos szegmense a lehatárolásnak, de a térség fejlettségére és a hierarchiában elfoglalt helyére csakis közvetett választ adhat, így ágyazva meg a sztereotípiának, ami de-honesztáló jelentéssel bír a vidéki tér egészének. Utóbbi gondolat felvetés lényegi eleme, hogy a lehatárolás során – mérhető és összesíthető adatok mellett – megjelenik a társadalom személyes reflektálása, mi tekinthető rurális területnek és erről mi a jellemző magatartás, akár a benne vagy azon kívül élő népesség egészét vizsgálva. Ezeknek a mérése nehezebb feladat és állami szintű koncepciók kidolgozásánál maximum döntéstámogató ingerként merülnek fel, amelyek önmagukban nem elegendőek.

Szerencsére a vidék fogalmának fejlődéstörténete során, minél inkább előre haladunk az időben annál jobban mutatkozik meg, hogy új szegmensek kerülnek bele a lehatárolás körébe. Ennek elsődleges oka, hogy az állami szerepvállalás súlyozottabban megjelenik a fejlesztési stratégiák kialakításában (Somlyódy Pfiel, 2020), továbbá, hogy a népesség magatartása és igényei változnak a globális trend előtérbe nyomulásához. A fejezetben vállalt teszt arra, hogy a globalizálódó társadalom ingerei hogyan mutatkoznak meg a vidéki tér ma ismert meghatározásában.

A kezdeti időszakban, aminek kiindulását a 1940-es évekre érdemes tenni, még nem igazán jelentek meg a gazdasági jellegű elemek – habár a mezőgazdasági szektorban foglalkoztatott lakosság aránya és a mezőgazdasági céllal művelt földterületek viszonya a vizsgált tér teljes területéhez nézve kétséggkívül ebbe a kategóriába sorolandó. Vezető felfogás

volt, hogy a népsűrűség és a lakosságszám rámutat a tipizálandó terület osztályára, nem gondolva bele abba, hogy ha egy területnek nagy kiterjedése volt, aminek egyébként nem is teljes egésze belterület, de ennek ellenére mégis kevesebb lakosságszámmal rendelkezett, akkor ez elég erős torzító hatást generált, ráadásul az Egyesült Államokban ez egy valid probléma volt, ahol is legelőször elkezdtek foglalkozni a témával. A gazdasági szempontok érvényesülésének hiánya, mint például az egy főre jutó bruttó hazai termék (GDP) (Giannakis & Bruggeman, 2020) megállapításának figyelmen kívül hagyása szintén ebbe a probléma körbe sorolandó.

Az 1980-as évek elején többen is elkezdtek foglalkozni a rurális tér azon aspektusával (Cloke, 1979) Nyugat-európában, hogy a vidék funkcióját tekintve milyen többlet tulajdonsággal rendelkezhet a természeti környezet közelsége révén és ez miként hat a társadalmára és gazdaságára. Ezt összekötötték a különféle szabadidős és rekreációs tevékenységgel – hozzátevé, hogy ezek olyan sajátos erőforrások, amellyel nem rendelkezik minden vidéki tér – ezenfelül továbbra is megmarad a mezőgazdaság, kiegészülve a vad- és halgazdálkodással és az erdőgazdálkodással.

Magyarországi és nemzetközi viszonylatban több mutatószámot is használunk a vidéki és városi tér szétválasztására (Jonard, Lambotte, Ramos, Terres, & Bamps, 2009), ami a funkciómentes objektív megítélés céljából szolgál. Az OECD által használt 150 fő/km² népsűrűség az irányt mutató. A meghatározás során az adott térség munkanélküliségi rátájára és elvándorlások arányára vonatkozóan mérnek értékeket, amihez társítják, hogy milyen arányban hasznosítják a területet mezőgazdasági célból – ide értve az erdő, hal és vízgazdálkodást is – viszont a globalizáció hatására utóbbi már nem egy fajsúlyos kérdés, hiszen vidék térségekben az a tendencia, hogy a koncentráció 2-3 szereplőre irányul, akik lefedik a mezőgazdasági funkció hasznosítását. Azonban, ha egyszerűen csak ezt a metodikát követnénk, akkor egy töredezett lehatárolás képe kerülne elénk, amivel nem lehet nagyobb térségeket beazonosítani. Ebből az okból kifolyólag, ha jellemzően vidékies és jellemzően városi besorolású területekre szeretnénk a teret szétbontani, százalékos megoszlás alkalmazása javasolt, hogy az urbánus népesség aránya mekkora. (Dijkstra, Poelman, & Veneri, 2019)

A Vidékfejlesztési Program (Kormány Határozat, 2014) a 120fő/km² népsűrűség határérték használatával találkozhatunk. A mutatószám részben hozzáköthető Csatári elméletéhez is, ennek oka, hogy a magyarországi tér és településszerkezet ismeretében az alacsonyabb mutatószám relevanciája szélesebb körben is elfogadottabb – például a nagy területtel

rendelkező település, aminek belterülete elenyésző, tehát a népsűrűség torzóhatást generálhat. (Csatári, 2001)

A vidéki tér tárgyilagos lehatárolása érdekében, a népsűrűség mellett egy másik fontos elem is megjelenik, ami a választott tér népességszáma. A mértékadó népességszám magyarországi viszonylatban a 10 ezer fős értékszám, napjainkban nem valószínű, hogy egy település jogállása községről városra változik, de, ha rendelkezik azzal a széleskörű szolgáltatási értéktárral, akkor ezt a számot is el kell érni (Bodnár, 2014.)

Ahhoz, hogy képet kapjunk a magyarországi vonatkozásban milyen kapcsolata van a térnek, városias- vidékies kontextusban, az előbbi két mutatószámból kiindulva soroltam be a 3155 darab települést négy kategóriába.

2. táblázat Magyarország településeinek besorolása jellemzően vidéki és jellemzően városi területté

	A lakosságszám kevesebb, mint 10 ezer fő (db)	A lakosságszám nagyobb, mint 10 ezer fő (db)	Összesen
A népsűrűség kevesebb, mint 120 fő/km ²	2 763	34	2 797
A népsűrűség, nagyobb, mint 120 fő/km ²	249	109	358
Összesen	3 012	143	3 155

A 2. táblázat elkészítéséhez a Központi Statisztikai Hivatal Helynévtár 2022. évi kiadványát használtam, amiben az összes település fontosabb ismérve szerepel – mint például lakosságszám, lakóépület állomány, a helység jogállása és terület nagyság – egyedüli műveletként a népsűrűség meghatározását végeztem el. A települések besorolásának kategóriája a következőképpen alakult:

- 10 ezer főnél és 120 fő/km² kevesebb
- 10 ezer főnél kevesebb, de 120 fő/km² nagyobb
- 10 ezer főnél nagyobb, de 120 fő/km² magasabb kevesebb
- 10 ezer főnél és 120 fő/km² nagyobb

Jól kivehető, hogy a legtöbb településünk – több, mint 87%-uk – nem éri el a meghatározott lakosságszámot és népsűrűséget, amely tovább erősíti azt a toposzt, hogy a magyar térszerkezet általánosítva vidékies. Ennél érdekesebb, hogy 249 olyan település van –

amelynek többsége város – ami a népsűrűség szerinti kritériumnak nem felel meg, míg ellenkező kategóriái párja feltételezhetően az agglomerációs és az ezredforduló utáni szuburbanizációs térségeket foglalja magába. Összesen 109 darab település van – jogállástól függetlenül – amelyik mindkét kategóriának megfelel, tehát ezen kritériumok mentén ez az a szám, ami városias jellegű térnek nevezhető, megemlítve, hogy érdekes elemzés lehet ezeknek a szétbontása további indikátorok bevonásával.

2.2. A HAZAI VIDÉKFEJLESZTÉS LEGFŐBB TERVEZÉSI DOKUMENTUMAI

Magyarország egyik legfontosabb vidékfejlesztési irányultságú stratégiai dokumentuma a Nemzeti Vidékstratégia 2020 (Vidékfejlesztési Minisztérium, 2012) keretprogramjában jelenik meg, amit 2012-ben fogalmaztak meg és adott ki a Vidékfejlesztési Minisztérium, mint a szervezetileg jelenleg is működő Agrárminisztérium jogelődje. Azt, hogy mit is tekinthetünk vidéknek, az általam értelmezett és a korábbiakban bemutatott szempontrendszerrel nem tér el. A vidéki területek lehatárolásának határértéke a 120 fő/km²; figyelembe veszi továbbá, hogy a mezőgazdasági jelleg megjelenik a foglalkoztatásban és a területhasználatban. Lényeges elem, hogy a szempontrendszerben népességszámot önmagában nem rendelt magához, ami például a Vidékfejlesztési Program definíciójánál megfigyelhető volt. Ezen felül nem rendel semmilyen gazdasági mutatót, mint például az egy főre jutó bruttó hazai termék nagyságát (Farkas, 2002), ami összeegyeztethető lett volna, annak ismeretében, hogy a kiadott stratégiai dokumentum előzményül szolgált Európai Unió költségvetéséből származó forrástámogatás lehívására Vidékfejlesztési Program 2014-2020. A dokumentum tartalmaz egy nagy célkitűzést, ami a népesség helyben tartására irányul ezekben a térségekben. A sajátos környezeti helyzet miatt elengedhetetlen, hogy a természeti erőforrásait megőrizték és az erre történő támaszkodás következtében erősítsék a fenntartható és hatékony agrártermelését a térségben élők. A végzett tevékenységtől elvonatkoztatva esszenciális tényező, hogy a belföldi értékesítésen túl exportorientáltságról tudjunk beszélni, hiszen ezzel a hozzáadott érték növekszik, ami főleg minőségi oldalon kivitelezhető.

Ezenfelül a magyar vidékfejlesztés irányaira hatást gyakorol az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió, amit 2014-ben fogadott el az Országgyűlés. A dokumentum csak közvetetten kapcsolódik a vidéki területek fejlesztéséhez, erre javaslatot nem tesz és átfogó célt sem fogalmaz meg, de látni kell, hogy ez az egész ország helyzetével foglalkozik, mik a kritikus területek gazdasági, társadalmi és környezeti szempontból, ami jelentős átfedés van a vidéki térségekkel. Az egyik szembetűnő probléma, hogy a koncepció nem

választotta el a jellemzően vidéki és jellemzően városi tereket, így amikor megyei vagy régiós összevetést alkalmazunk általánosításokról beszélhetünk, hol ott a probléma beazonosításánál ez elengedhetetlen. A vidék fajsúlyos problémája, a társadalmi esélyegyenlőtlenség, aminek eredménye az életszínvonal alacsonyabb mértéke, majd következik belőle az elnéptelenedés és így az öregedő társadalom. Szintén bírálható az a folyamat, amikor vidékfejlesztés alatt próbáljuk a megyei jogú városokat azoknak közeli környezetét és agglomerációját infrastruktúrájában és szolgáltatás színvonalában emelni, azt remélve, hogy a demográfiai és gazdasági folyamatok stagnálása, esetleges növekedése megtörténik, de ezzel csak a differenciálódás következik be, a jellemzően vidéki települések kárára. Véleményem szerint a Magyar Falu Program pont erre reflektál, hiszen, ha az alapvető infrastruktúra – mint útfejlesztés, egészségügyi alapellátás javítása és alapszintű oktatási célterület – megfelelő minőségben és mennyiségbe rendelkezésre áll, nem kell negatív vándorlási egyenlegről beszélni, mivel a lokálpatriotizmus ezt még letudja küzdeni, hozzátevé, hogy az előregedés itt magasabb az országos átlagtól és migrációs célpont még nem lesz a terület. A koncepció maga is választ ad a vidéki térségekre, mint betölteni kívánt szerepre, ugyanis így fogalmaz „Vidéki térségeink az ökológiai diverzitás megőrzésében és Európa éléskamrájaként betöltött szerepük, táji, természeti és kulturális értékeik alapján felértékelődnek”, ami jelentős igazságtartammal rendelkezik [(1/2014. (I. 3.) OGY határozat, 2014) 75. oldal]. A jó minőségi osztályú talajjal rendelkező terület fejlesztési potenciállal bír. A magyar agrárszektor több évtizedre visszavezethető fejlesztési hibája – és így növekedésének gátja is – hogy a vertikális értékláncban elfoglalt feldolgozói szerepkört nem fejlesztette, így hiába tudunk jó minőségű alapanyagot előállítani a következő lépcsőfokon már nem tudunk hazai szereplőre támaszkodni, vagy legalábbis szűkebb körben. Ha az újonnan létrejövő vállalatok ide települnének – márpedig a szállítási költség minimalizálása miatt ez reális trend – akkor ezt kitudja használni a vidék és prosperálás következik be. Ami a rekreációs indíttatásra vonatkozik, az már erősen a szuburbanizáció és dezurbanizáció határán mozog (Stanilov & Sýkora, 2014), amiben nagy potenciál vagy tartalék már nem igazán fedezhető fel. Aki a városból kiseretett volna szakadni, az olyan területre költözött ahol napjainkra már ismételten városias térről beszélhetünk, mint a Balaton-felvidék – amire külön fejlesztési tervet hoztak létre – vagy a Velencei-tó környéke. Gazdasági szempontból viszont folyamatosan lehet újabb turisztikai célzatú beruházást indítani, kérdés, hogy ez a fajta ciklikusság és szezonális mennyire lehet hatással a lakosságra.

2.3. LEADER – LOKÁLIS FEJLESZTÉSI ALTERNATÍVA

A korábban nevesített hazai tervezési dokumentumok után – és mielőtt még rátérnék a Magyar Falu Programra – egy sajátos kezdeményezés felépítésének értelmezését kívánom elvégezni, amely az Európai Unió tagországainak nyújt alternatívát, mindezt lokálisnak nevezhető kontextusban a hatékony vidékfejlesztés érdekében. A LEADER (Liason Entre Actions pour le Development de l'Economie Rural, továbbiakban; LEADER) előzményeként csak annyit, hogy az ezredforduló előtt döntöttek a kialakításáról szimbiózisban a vidéki térségekben fellelhető problémák kezelésére. A program forrástámogatása folyamatosan valamelyik Európai Unió Strukturális Alapjaiban foglal helyet – tehát a Kohéziós Politikában vállal szerepet – így nemzeti szinten az Operatív Programban helyezkedik el, ami az előző hét éves költségvetési ciklusban az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap, valamint a Vidékfejlesztési Program jelent. A nevében is benne van (akció csoport), hogy a teret egy LAU2-nél nagyobb tömörülésként kezelik, hiszen helyi akciócsoportokat (HACS) alakítanak ki az önkormányzatok, aminek köszönhetően általában több, mint 10 település is a tagja, így erősebb, mint egy járási szint. (Országos Vidékfejlesztési Iroda, 2004)

Magyarországon jelenleg 103 darab HACS található, amiből következik, hogy nem pontosan a LAU2-es szintet fedi le, oka, hogy a LEADER és annak korábbi elnevezései 2004-től kezdve érhetőek el, de a járás, mint közigazgatási újbóli használatára csak 2013. január 1.-én került sor, valószínűleg a kistérségi besorolást jobban lefedte. A támogatni kívánt csoportokat tekintve nincsen különbség a korábbiakban vizsgált koncepciókhoz vagy stratégiákhoz képest, több területet céloz meg így részét képzí a kis- és középvállalkozói szektor – külön szegmense a mikor vállalkozások fejlesztése –, az agrárium és a turisztikai, rekreációs ágazat, valamint megjelennek a non-profi szervezetek, a helyi önkormányzatok és az egyházak támogatása. Alapvetően infrastruktúra fejlesztésekre, eszközbeszerzésekre és kulturális események lebonyolítására szolgál. Közvetlenül vizsgálva a LEADER nem az önkormányzatoknak kínál fejlesztési lehetőségeket, hanem a KKV és non-profit szervezeteknek, viszont van egy nagyon fontos eleme, ami a nyugat-európai országokban sikertörténetként szolgál, még pedig a közös Helyi Fejlesztési Stratégiák megalkotása. A HACS-ok egyrészt segítik a kedvezményezetteket a felhívásokra történő pályázatbeadásban, így a koordinációs szerepük is megjelenik (Konečný, 2019.), de felelőségük van összetömöríteni vizsgálni egy lokálisnak mondható komplex teret és a fejlesztési alternatívákat megalkotni, amelyek a hatékony térségfejlesztést célozza meg. Tapasztalatok alapján – franciaországi területeken – ez a fajta közösségbe való beszerveződés hatékony lehet az érdekérvé-

nyesítésben (Finta I, 2022), a terület potenciáljának kiaknázása gyorsabban és eredményesebben megy végbe, maga a kialakításánál is próbálkoztak azzal, hogy megnézték a létrejött HACS-ok belső prioritásait, így hasonló funkciójú – természeti, agrár, turisztikai - tömörülések jöttek létre.

A közel 20 év viszonylatában kijelenthető, hogy az elképzelés előremutató volt, gyakorlatban hagy maga után kívánni-valót, a legnagyobb probléma, hogy a fejlesztések gyakran lefedik egymást a szomszédos településekkel és nem volt ritka, hogy a klaszterbe ágyazódás miatt a belső endogén elemek nem álltak rendelkezésre, így a fejlesztés nem érte el a várt hatásfokot. Kétségtelen, hogy a szubszidiaritás az Európai Unió fejlesztés politikájának egyik legfontosabb ismérve, a helyi közösségnek kell részben felismerni a problémát és így tudnak a problémákra reagálni, amihez muszáj flexibilisen hozzáállnia a területi politikának, véleményem szerint ez a sikeres lokális fejlődés egyik alapelve. (Martínez Arroyo, Sacristán López, & Yagüe Blanco, 2015)

2.4. A MAGYAR FALU PROGRAMRÓL

Magyarország Kormánya a 2015-ben létrehozott Modern Városok Program (Faragó, 2019) alternatívájaként vázolta fel a Magyar Falu Programot, aminek jogi feltételeit 2018-ban alakították ki. A szervezeti struktúra szerinti felelősséggel a Miniszterelnökség rendelkezik, ez abban a formában jelentkezik, hogy a Támogatói Szerződéseket ők bocsájtják ki, valamint az eredményes koordináció érdekében egy külön kormánybiztos is kinevezésre került. Azonban 2022-től kezdődően a tervezés és kivitelezés aktuális készültségi fokát az Építési és Közlekedési Minisztérium látja el. A Magyar Falu Program először 2019-ben írt ki felhívásokat, aminek fontos kritérium rendszerei voltak, kezdetleges lépésként lefedték a pályázatok körét, aminek eredményeképpen 2.631 darab településen volt lehetséges a pályázat beadása. Fontos tisztázni, hogy a Program több szereplőre is kitér, tevékenység szerint, amelyek a következők:

- egyrészt megjelenik a Falusi Családi Otthonteremtési Kedvezményben, így a családoknak,
- másodsorban a kisvállalkozásoknak,
- továbbá az egyházi közösségek és történelmi egyházak támogatásában.
- utolsó sorban pedig a helyi önkormányzati költségvetési irányító és költségvetési szerveknek.

Tehát a felsorolt négy kategóriában jogosultak pályázatot beadni a felhívásokra, annak tükrében, hogy 5.000 fő alatti településen működnek, így beletartoznak a kedvezményezett körébe. Itt még azt tenném hozzá, hogy a kisvállalkozói szektor támogatásában nem

csak hazai forrás jelenik meg, hanem Európai Unió is – *GINOP Plusz-1.2.2-22 Magyar Falu Vállalkozás-újraindítási Program*.

A dolgozatom központi eleme az utolsó tevékenység kategóriára tér ki, tehát a helyi önkormányzatokra. A felhívások célterülete nagyon sokrétű, de előzetes vizsgálat kihagyása nélkül feltételezhető, hogy az építési beruházások dominálnak. Az alprogramok pénzügyi rendszerének elsődleges prioritása, hogy maximális támogatási intenzitása mellett biztosítsák a fejlesztéseket, amelyek legfeljebb 30 millió forint értékhatárhatárig terjednek – megemlítve, hogy egyes egészségügyi felhívások elérték a 200 millió forint feletti összeget, de ezt jóval kevesebb önkormányzat között oszlott meg.

3. táblázat A Magyar Falu Program keretén belül kiírt felhívások száma évenkénti bontásban, célterület szerint

Pályázati év	Kiírt felhívások célterülete	Felhívások száma
2019	Polgármesteri hivatal felújítása, Temető fejlesztése	2
	A nemzeti és helyi identitástudat erősítése	1
	Orvosi eszköz, Orvosi rendelő, Orvosi szolgálati lakás	3
	Eszközfejlesztés belterületi közterület karbantartására	1
	Kistelepülések járda építésének, felújításának anyagtámogatása, Önkormányzati tulajdonú utak felújítása	2
	Óvodafejlesztés, Óvoda udvar	2
	Szolgálati lakás	1
	Falu- és tanyagondnoki szolgálat támogatása	1
2020	Orvosi eszköz, Orvosi rendelők fejlesztése, Orvosi szolgálati lakás	3
	Önkormányzati járdaépítés/felújítás anyagtámogatása Önkormányzati tulajdonban lévő út-, hídépítés/felújítás Önkormányzati kerékpárút építése	2
	Elhagyott ingatlanok közcélra történő megvásárlása, Építési telek kialakítása, közművesítés	2
	Óvodaépület felújítása, Óvodai játszóudvar és közterületi játszótér fejlesztése, Óvodai sportterem, tornaszoba fejlesztése	3
	Közösségi tér ki-/átalakítás és foglalkoztatás	1
	Faluházak felújítása, Temetői infrastruktúra fejlesztése	2
	Szolgálati lakás	1
	Tanya- és falugondnoki buszok beszerzése	1
	Közterület karbantartását szolgáló eszközbeszerzés	1
2021	Út, híd, kerékpárforgalmi létesítmény	2
	Önkormányzati járdaépítés/felújítás anyagtámogatása	
	Önkormányzati temetők infrastrukturális fejlesztése Önkormányzati tulajdonban lévő ingatlanok fejlesztése	2
	Óvodai játszóudvar és közterületi játszótér fejlesztése	1

Pályázati év	Kiírt felhívások célterülete	Felhívások száma
	Közösségszervezéshez kapcsolódó eszközbeszerzés és közösségszervező bértámogatása	1
	Tanya- és falugondnoki buszok beszerzése Kommunális eszköz beszerzése	2
	Felelős állattartás elősegítése	1
	Orvosi eszközök beszerzése	1
2022	Önkormányzati járdaépítés/felújítás támogatása Út, híd, kerékpárforgalmi létesítmény, vízelvezető rendszer építése/felújítása	2
	Közösségszervezéshez kapcsolódó eszközbeszerzés Kommunális eszköz beszerzése	2
	Önkormányzati temetők infrastrukturális fejlesztése Önkormányzati tulajdonban lévő ingatlanok fejlesztése	2
	Óvodai játszóudvar, közterületi	1
	Tanya- és falugondnoki buszok beszerzése	1
	Szolgálati lakás és orvosi szolgálati lakás felújítása, fejlesztése	1

A 3. táblázatban az évenként kiírt felhívások célterületeit jelenítettem meg és hozzá párosult ezeknek a mennyiségük. Az első évben összesen 13 darab felhívást írtak ki, ahol útfejlesztési, egészségügyi, oktatási, egyéb eszközbeszerzési és számos településkép javítását szolgáló beruházást támogattak. A második évben már megnövelték az elérhető pályázatok számát (16 darab), aminek eredményeképpen az oktatási és településkép javítását szolgáló fejlesztések tartalma növekedett. Az utolsó két évre már konszolidálták a mennyiséget 10-re és 9-re csökkent a számuk.

A Magyar Falu Program jövőjét számos külső tényező is befolyásolja (Tóth & Oláh, 2019.), ami további belpolitikai problémát szül – mint például infláció –, kérdés lehet, milyen formában képes fennmaradni a 2019-ben elindított fejlesztési alternatíva. Vizsgálva az előző 4 évben hirdetett felhívásokat, egyértelmű képet kapunk arra vonatkozóan, hogy jelentős számban találunk építési beruházásokat. Előbbi két elemet összekapcsolva, az infláció olyan mértékű többletköltséget ró a kivitelezőkre, hogy a tervezési és kivitelezési költség többszöröse egy ugyanolyan műszaki kondíciókkal jellemezhető magasépítési beruházásnak. Az biztos, hogy egy felhívást már megnyitottak, amelynek keretösszege 5 milliárd forint, erre az „Út, híd, járda építése/felújítása” alprogram szolgál, kérdéses, hogy ekkora összegre várhatóan kevesebb támogatott fog jutni.

3. MÓDSZERTAN

A vizsgálat során alkalmazott mutatók alapján a statisztikai elemzést a Microsoft Excel szoftver 2013-as változatában végeztem el. Magát az adatokat és mutatókat is itt vezettem különböző táblázatok segítségével, amelyekre szűrőket raktam és csoportosítottam különböző szempontok szerint. A legalapvetőbb matematikai (osztás, kivonás, szorzás, osztás) és statisztikai (számtani átlag, terjedelem, szórás) műveletek mellett a következőket végeztem.

3.1. BENNETT FÉLE KOMPLEX MUTATÓ

$$z^i = \frac{x^i}{x^{max}}$$

$$BEN = \sum_{i=1}^n \frac{z^i}{n}$$

A Bennett féle komplex mutató képzésénél (ELTE Regionális Földrajzi Tanszék, 2005), majd értékelésnél több gazdasági, demográfiai és környezeti adatismérvet vizsgálok – ezeknek túlnyomó része származtatott adat – mindezt oly módon, hogy minden szegmensnél meghatározom a legkedvezőbb értéket, ami után az adott egység értékét elosztom a legkedvezőbb értékkel. Kiemelendő, hogy az legkedvezőbb érték nem mindig a legmagasabb eredmény, ennek orvoslása érdekében az adott ismérvnél előfordulhat az inverz számok alkalmazása. A jobb átláthatóság miatt a keletkező értékeket egy magasabb számmá konvertáltam át, mégpedig megszoroztam őket százszal. Minden adatismérvnél végig vittem ezt a mechanizmust, majd az adott egységnél keletkező értékeket összeadom és osztom az ismérvek számával, ezzel gyakorlatilag normalizálok. A művelet véghezvitele után már lehetőségem lesz őket rangsorolni, így állapítva meg, hogy a vizsgált területi egység közül – a 174 járás – melyik rendelkezik a legkedvezőbb értékkel, és ez milyen kapcsolatot képes kimutatni az egy főre jutó MFP program értékével.

3.2. KORRELÁCIÓ VIZSGÁLAT

$$\rho_{xy} = \frac{\sigma_{xy}}{\sigma_x \sigma_y} = \frac{E [(x - E(x))(y - E(y))]}{\sigma_x \sigma_y}$$

Korreláció vizsgálatnál (Michelberger, Szeidl, & Várlaki, 2001) két mutató közötti kapcsolatot lehet szemléltetni, lényegében a függést mutatja ki nekünk. Két tartományról

beszélhetünk, alapjaiban önmagában kimutatható ok-okozati viszony bizonyítására nem alkalmas, viszont a dolgozatban kiválasztott mintáknál - amelyre több választott hipotézisem is épül - lehet következtetni az erős következtethetőségre. Az érték akkor a legerősebb, amikor az 1-es (vagyis 100%) számhoz közelít, tehát a kapcsolat megkérdőjelezhetetlen. Az értékeket lehet kategorizálni: Erős a kapcsolat, ha a két mutató közötti érték 0,8 feletti, a kapcsolat jó, ha 0,6 és 0,8 között helyezkedik. Közepes erősségű, vagyis a kapcsolat nem számottevő, ha az érték a 0,4 és 0,6 közötti tartományban helyezkedik el és abban az esetben, hogy ha az érték nem éri el a 0,4-et akkor gyenge kapcsolatról beszélünk.

Fontossága a tanulmányban, hogy ha egy-egy mutatót mutatók be külön, azok önmagukban még nem biztos, hogy elegendőek egy konzekvencia levonására, de ha bemutatásra kerül, hogy a két mutató között kapcsolat van, azokkal kiegészítve egymást egy szélesebb spektrumot adnak.

3.3. BÁZIS VISZONYSZÁM

Ezek a viszonszámok két év közötti változást mutatnak meg százalékos formában. A bázis viszonszám értékét úgy kapjuk meg, hogy az x^n évet elosztjuk a x^b évvel. Ez mutatja meg, hogy mekkora a változás a bázis évhez képest. Ha az érték nagyobb, mint 1 akkor pozitív változás következett be, ha pedig 1 alatti érték, akkor csökkenés. A bázis viszonszámnál százalékos formátumot használtam a változáshoz, valamint a kapott viszonszámból kivontam 1-et, így a tényleges változást kaptam meg.

3.4. KHI-NÉGYZET PRÓBA, ILLESZKEDÉSVIZSGÁLAT

$$\chi^2 = \sum_i \frac{(O_i - E_i)^2}{E_i}$$

Illeszkedés vizsgálatnál (Kata, 2007) két lehetséges kimenetel történhet meg. Az egyik a H_0 hipotézis a másik a H_1 hipotézis. A tanulmányban jellemzően majd a járások egyenletes, egy főre jutó Magyar Falu Program támogatás mértékének eloszlását fogom vizsgálni. H_0 hipotézis akkor nyer hitelességet, hogyha a járások között egyenletes eloszlás figyelhető meg. Hogyha nem beszélhetünk egyenletes eloszlásról, akkor lép életbe H_1 hipotézis. A hipotézis megállapítása során, χ^2 empirikus értéket és χ^2_{*} kritikus értéket fogok számolni.

A χ^2 empirikus érték meghatározása: Az adott év járás x értékét (ez lesz az f_i) majd kivonom az összes járás átlagos x értékével (ez lesz az F_i) majd ezt négyzetre emelem, és

az így keletkezett összeget elosztom az adott évben az összes járás átlagos x értékével (szintén F_i). Így végigvezetem, minden járásnál majd utána ezeket összeadom és így kapom meg χ^2 empirikus értéket.

A χ^2 érték meghatározása már más műveleteket igényel. Elsődlegesen meg kell határozni egy megbízhatósági szintet, amit én 95%-ra tettem, azonban a t-eloszlás táblázatban majd a 0,05 számot kell keresni az oszlopnál ($100-95=5$, amiből következik, hogy 0,05). Ugyan 174 régiónk van, de a szabadságfok meghatározásánál 1-et mindig ki kell vonni (többet nem mivel nincsen becslésre vonatkozó elemünk). Utána t-eloszlás táblázatban meg kell keresni a 173. szabadságfokot (sor) és 0,05-t (oszlop). És ott megtaláljuk a megfelelő értéket. Akkor fogadjuk el a H_0 hipotézist, hogyha χ^2 érték a nagyobb és akkor a H_1 hipotézist, hogyha a χ^2 empirikus érték.

4. HIPOTÉZISEK

Ebben a részben a dolgozatomban hipotéziseit állítom fel, elsődlegesen négy kérdésre keresem a választ, amelynek megállapítására az elvégzendő elemzés és az interjúalannyal végzett beszélgetés fogja meghatározni.

1. A Magyar Falu Program támogatásainak igen nagy mértéke irányult az építési beruházásokra, mint az útburkolat javítására és építésére.

Az első hipotézisem kiinduló tétele egyrésztől összhangban áll a Kormányzati Stratégia elmúlt 10 évével, miszerint az építési beruházások ösztönzése kulcskérdésnek minősülnek, ennek elsődleges oka, hogy a gazdaságot képes előrébb vinni, hiszen ezeknek a hozzáadott értéke igen magas – kiemelném, hogy nem a jövőbeli hasznosságára utalok. Ettől elvonatkoztatva több más aspektus is kirajzolódik, aminek megértése elengedhetetlen. Az 5 ezer fő alatti vidéki településeknek az önereje kulcskérdés, amihez kapcsolódik, hogy az építési beruházások kivitelezése lehetetlen önkormányzati szinten, viszont az alapvető infrastruktúra fejlesztése a „piaci verseny” szempontjából lényeges. Meglehet, hogy e fejlesztések újbóli értékelése azt a visszacsatolást eredményezné, hogy csak a településkép presztízsét emelik tágabb kontextusban.

2. A régiós szintű konvergencia besorolás összhangban áll az egy főre jutó Magyar Falu Program támogatásával.

A Magyar Falu Program teljes mértékben nemzeti hozzájárulásból valósul meg, és ennek érdemeit nem kívánatos lebecsülni. A tervezés során azonban feltételezhető, hogy az Európai Unió által is használt konvergencia régióink – NUTS2-es szinten mind a 7 régióink ide tartozik, mivel a nyolcadik Budapestet nem vesszük figyelembe az elemzésbe – fejlettségi hierarchiája korrelációs kapcsolatban áll.

3. A jellemzően vidékies területeken, magasabb az egy főre jutó Magyar Falu Programból származtatott támogatás.

Ennek bizonyítására a járások és régiók adott megoszlását fogom vizsgálni, méghozzá 5000 fő települések aránya szerint. Az elemzés során a Központi Statisztikai Hivatal adatait veszem alapul, hogy járási és régiós szinten, milyen arányszámmal rendelkeznek, így e feletti és alatti településekre bontódik. Mivel a Program a vidéki tér életszínvonal emelését célozza meg, jogos gondolat, hogy jellemzően a vidéki járások és régiók forrástámogatása magasabb értékekkel rendelkezik. Ehhez kapcsolódóan, még illeszkedés vizsgálatot végzek, amelyből az derül ki, hogy a támogatások eloszlása egyenletesen oszlik e meg a 172 járás között, ez egy közvetett érvelési módszer.

4. Az egy főre jutó Magyar Falu Program nagysága korreál a komplex mutatókból származtatott értékekkel.

A dolgozatom témájának központi vizsgálati eleme, pedig, hogy a generált komplex mutató – Bennett módszer – járási besorolása miként egyezik meg az egy főre jutó Magyar Falu Program támogatás értékével, mindezt az elmúlt 5 évre. Itt szintén korrelációt vizsgálunk, hiszen az ideális trend az lenne, ha hierarchia rendszerben hátrébb sorolt járás nagyobb támogatási értékkel rendelkezne, mert akkor a trend, sőt az egész Magyar Falu Program lényege ideálisan megalkotott alternatíva lenne és végső konklúzióként kijelenthető lenne, hogy elérte a célját.

5. A HASZNÁLT ADATOK BESOROLÁSA

A dolgozat módszertani szempontból egyik legfajszínűsabb tématerülete, a megfelelő statisztikai mutatók kiválasztása, használata és megjelenítése. Ezeket, az általam létrehozott Bennett féle komplex mutatóban használok fel, még hozzá gazdasági, társadalmi és környezeti/infrastrukturális besorolás súlyozásának alkalmazásával, ami még inkább objektívé teszi a későbbi eredményt és hatással lesz a korreláció vizsgálatokra is. Az adatokat a Lechner Tudásközpont Kft. által működtetett Terület Információs Rendszeren (továbbiakban TEIR) keresztül sikerült hozzáférnem, amit 2023.augusztusában generáltam és a 2021-es adatokra vonatkozik, mivel egységesen az összes ismervre volt eredményük. A választásom korábbi tanulmányaim miatt esett erre, valamint rendelkezik egyéb többlet információval is, amelyet közvetlenül különböző állami szervektől kér be, például az adókra vonatkozóan. Azon indikátoroknál, ahol nem százalékos arányok szerepeltek, az értéktől függően alkalmaztam a egy, száz vagy ezer főre viszonyítás lehetőségét.

Ezzel együtt szeretnék szót ejteni az adatminőség kapcsán felmerülő torzító hatásokról, amelyet szükségesnek érzek tisztázni. Amikor járási és régiós szinten kértem le az adatokat, nem tettem különbséget, az 5000 fő alatti és a feletti települések között, ami miatt a nagyvárosok értékei felhúzzák a kiválasztott két területi egységet. A legfőbb oka, amiért ezt nem különítettem el, hogy lettek volna olyan indikátorok ahol egységes értékek nem képződtek volna települési szinten, így kevesebb elemmel gazdálkodhattam, vagy pedig lényeges elemek estek volna ki.

4. táblázat A vizsgálatban felhasznált indikátorok köre, besorolás szerint

Besorolás	Indikátor
Gazdaság	<i>Főállásból származó SZJA adóalapot képező jövedelmek aránya (százalék)</i>
	<i>Helyi önkormányzatok helyi adó bevételeiből az egy főre jutó iparűzési adó (1000 Ft)</i>
	<i>1-249 fős regisztrált vállalkozások (GFO14, dec. 31.) (db), ezer főre</i>
	<i>500 és több fős regisztrált vállalkozások (GFO14, dec. 31.) (db), ezer főre</i>
	<i>Értékesítés nettó árbevétele (TAO eredménykimutatás; magyar számviteli szabályok szerint adózók) (1000 Ft) egy főre</i>
	<i>TAO bevallást benyújtó vállalkozás (magyar számviteli szabályok szerint adózók) (db), ezer főre</i>
	<i>SZJA adóalapot képező belföldi jövedelem; Összes (Ft), egy főre</i>
	<i>Egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem (Ft)</i>
	<i>SZJA adófizető, 100 lakosra (fő)</i>
	<i>Személygépkocsi, 1000 lakosra (db)</i>

Besorolás	Indikátor
Társadalom	<i>Népsűrűség (fő/km²)</i>
	<i>Egy közfoglalkoztatottra jutó lakos (fő)</i>
	<i>180 napnál hosszabb ideje nyilvántartott álláskereső aránya (százalék) INVERZ</i>
	<i>Egy hátrányos helyzetű általános iskolai tanulóra jutó általános iskolai tanuló (fő)(2021 Általános iskolai tanuló összesen (fő) + 2021 Hátrányos helyzetű általános iskolai tanulók aránya a nappali oktatásban (fő))</i>
	<i>Ezer lakosra jutó háziorvosok száma (fő)</i>
	<i>65 év feletti népesség, 100 fő 0-14 éves korú népesség (fő) INVERZ</i>
	<i>Természetes szaporodás, fogyás (ezrelék)</i>
	<i>Belföldi vándorlási egyenleg, ezer lakosra (ezrelék)</i>
	<i>Házasságkötés, 1000 lakosra (fő)</i>
	<i>Internet-előfizetések xDSL hálózaton (db), ezer lakosra</i>
	<i>2021 Önkormányzati utak kiépítettsége (százalék)</i>
Környezet és infrastruktúra	<i>2021 Önkormányzati kerékpárutak aránya az összes önkormányzati kiépített út és köztér hálózathoz viszonyítva</i>
	<i>2021 Önkormányzati tulajdonú összes zöld terület (m²)/fő</i>
	<i>2021 Közcsatornahálózatba bekapcsolt lakások (db), egy főre jutó</i>
	<i>2021 Épített lakások (üdülők nélkül) (db), ezer főre jutó</i>
	<i>2021 Háztartásoknak szolgáltatott víz, egy lakosra (1000 m³)</i>

A módszertani részben említett és használni kívánt **komplex mutató** létrehozásánál a táblázatban szereplő indikátorokat alkalmaztam, elkülönítve rendletetés szerint, ahol súlyozni fogom a külön-külön kapott értékeket. A gazdasági mutatók elsődleges prioritása a járási és régiós szinten működő vállalkozások, egyének és önkormányzatok voltak, abban az aspektusban, hogy a munkából levezethető jövedelmek milyen arányban oszlottak el (vállalkozás szám, jövedelem, adózók és adók). A társadalom vizsgálatában diverz elemek kerültek kiválogatásra, de fő szegmense a lakosság számának alakulására ható közvetlen – mint természetes szaporodás, fogyás és belföldi vándorlás – valamint közvetett – házasságkötés és fordított öregedési index – voltak. A Bennett mutató sajátossága, hogy a legkedvezőbb értéket kell alkalmazni, a maximum meghatározására, így valahol inverz értékeket használtam vagy a visszahelyettesíthetőség szabályát követtem. Ezen felül tüntettem fel olyan ismérveket, amelyek a Magyar Falu Program egyes felhívásaihoz kapcsolódhat, gondolok itt az orvosok, a közfoglalkoztatottak vagy pedig a hátrányos helyzetű diákok arányára. Megfigyelhető, hogy az előző kettő besorolásnál 10-10 indikátort használtam, így evidens lett volna az utolsó, környezeti és infrastruktúránál is lekövetnem a számot, azonban valid mutatóknak ezt tekintettem, így maradtam a fenti hatnál. Leginkább mérvadónak az

úthálózatra vonatkozó halmazt tekintem, hiszen látni fogjuk milyen nagy hangsúlyban is van jelen bizonyos számú MFP felhívás erre a fókuszterületre.

6. A MAGYAR FALU PROGRAM PÁLYÁZATOK BEADÁSAINAK FŐBB SZEM-PONTJAI

A Magyar Falu Program felhívásaihoz tartozó értékelési szempontrendszer tartalmaz szubjektív és objektív elemeket is, ami jól bevált hazai és Európai Unió fejlesztéseknél, előbbinél előtérbe kerül az megvalósulás indokoltsága, a szakmai és műszaki tartalom valamint, hogy miként van összhangban korábbi és/vagy későbbi fejlesztésekkel. Az objektív értékelésnél a megvalósítási hely helyzete pontozandó, ahol két Kormány rendelet jelenti a kiindulási alapot:

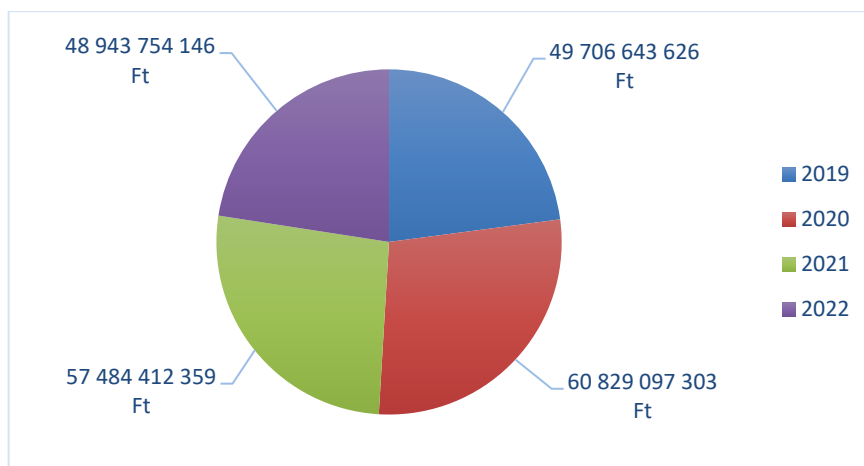
- *a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet,* ahol kedvezményezett, fejlesztendő és komplex programmal fejlesztendő járás kategóriát hoztak létre, valamint,
- *a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (IV.23.) Korm. rendelet*nél pedig két település kategória jelenik meg, társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett és jelentős munkanélküliséggel sújtott település.

Azzal, hogy ebben a két rendeletben megjelenik egy normalizáláson alapuló komplex mutató – aminél több dimenzió a gazdaság, a társadalom, a környezet és az infrastruktúra szegmensébe sorolható – észrevehető, hogy önmagában az 5000 fő alatti települések meghatározása csak egy szűkebb lehatárolást szolgál, felvetve azt a kérdést miért nem építették bele alap kritériumnak a pályázóknak. Birtokomban nincsen olyan dokumentum, amiből csupán következtetni tudok, hogy ennek teljesülése – tehát a pályázni kívánó települési önkormányzat, egyik kategóriája érvényesül – milyen részarányt is képvisel az értékelésbe.

7. A MAGYAR FALU PROGRAMHOZ HASZNÁLT ADATKÖR BEMUTATÁSA ÉS A KOMPLEX MUTATÓ MEGJELENÍTÉSE

A részletesebb elemzés elvégzése előtt érdemes megvizsgálni a felhívások hogyan változtak forrástámogatás tekintetében 2019 és 2022 között. Ebből látni fogjuk a célterületek esetleges dominanciáját, miről mire tolódott a hangsúly, mekkora összegből gazdálkodhatott a Magyar Falu Program erre a célra biztosított fókuszterülete. Az adatminőségre vonatkozóan a következő kritériumok teljesülnek:

- A Miniszterelnökség honlapján külön felületen jelennek meg azon dokumentumok, amelyek a nyertes kedvezményezettek listáját tartalmazza, felhívásonként lebontva. Az elemzésbe csak azon szereplőket vizsgáltam, akik önkormányzatként pályáztak sikeresen, tehát nem civil szervezetek, egyházak vagy pedig tankerületek, ezen felül az önkormányzati társulásokat nem vettem figyelembe, hiszen annak lebontása összetettebb súlyozást igényel.
- Továbbá fontos megemlítenem, hogy ebben a listában a leszerződött beruházások és beszerzések találhatók meg, ami nem egyenértékű azzal, hogy a projekt teljes egészében megvalósult a leszerződött forráskerettel, hiszen történhetett elállás vagy forrásátcsoportosítás, esetleg fel nem használt összeg maradványértékként történő visszaáramlása a Kincstárhoz.

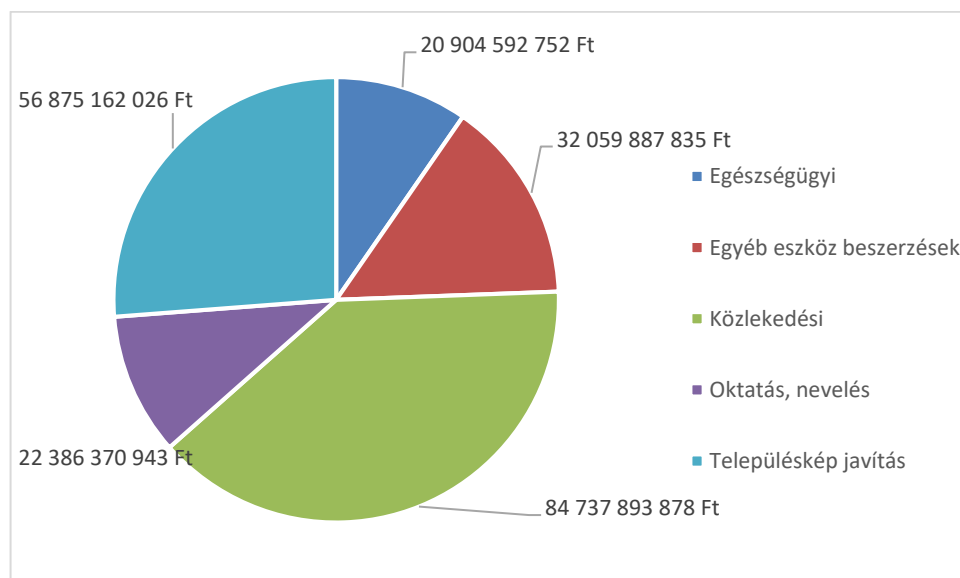

1. ábra A Magyar Falu Programból származó támogatások évenkénti alakulása

A fenti diagramon jelenítettem meg a Magyar Falu Program felhívásainak forrásmegoszlását a vizsgált években. Jól kirajzolódik, hogy a támogatási érték nagyságának eloszlása (23%-28%-26%-23%) egyenletesnek tekinthető. A Program, a folyósítás első évében – 2019-ben – 49,7 Mrd forinttal kezdte meg működését, ami 2020-ra körülbelül 22,4% százalékkal növekedett, ami meghaladta a 60,8 Mrd forintot. Az ezt követő két évben nem

haladta meg a forrásbiztosítás nagysága a 2020-as évet, mert 2021-es évre még csak 5,5%-al csökkent – ami a koravírus járvány okozta gazdasági kár tekintetében nem tekinthető magasnak. Ezután viszont az utolsó teljes évnek tekinthető pályázati hirdetményben a támogatottak csupán 48,9 Mrd forinttal tervezhettek, ez egy intenzívebb csökkenés a maga közel 20%-val. A háború következményeinek hatására a költségvetés okkal csökkenthette a forrás nagyságát, arról nem beszélve, hogy a települések is kockázatosabbnak érezhettek egy-egy felhívásra való pályázat benyújtását, mivel a működési költségek is növekedtek, a kormány rezsitámogatásának ellenére.

A jövőre való tekintettel érdekes felvetés lehet, hogy a 2023-as évben miért csak 5 Mrd forint értékben hirdettek nyerteseket útfelújítási célzattal, ami összesen egy felhívást érint. Elméleti szinten helytálló, hogy a Modern Városok Programhoz hasonlóan egy átalakuláson eshet át az MFP, és teljesen új céllal létrejövő felhívások kialakításával várják a 2024-es esztendő. Az energetikai korszerűsítések intenzívebb megjelenése, ami túlmutat a napelemeken, a nyílászárócsereken és a szigetelésen – elsődlegesen fűtési hatékonyságot generáló geotermikus talajszonda vagy hőszivattyú fejlesztésekre lenne érdemes felhívást létrehozni. A későbbi részben kitérek arra, hogy az infrastrukturális fejlesztések mellett miért volna jó szolgáltatásokban megjelenő felhívásokat létrehozni, ami elsődlegesen képzetekben és oktatásban érvényesítené jótékony hatását, úgy mint a munkaerő mennyiségi integrálását és a minőségi javulását.

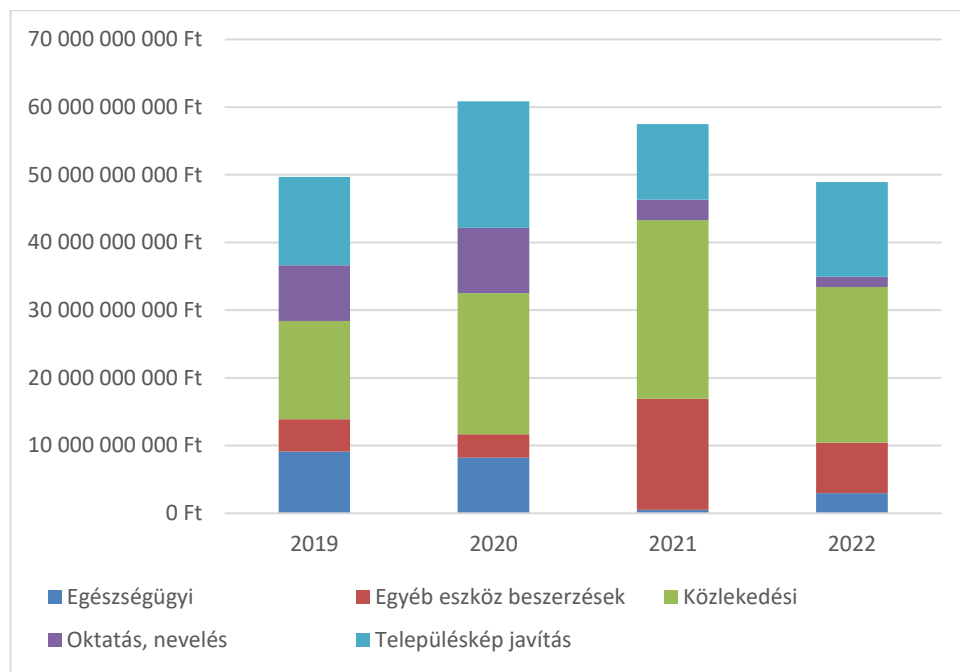

2. ábra A Magyar Falu Program rendeltetés szerinti megoszlása

A summázott támogatásnagyság után érdemes lehet megvizsgálni, hogy az általam létrehozott rendeltetések miként oszlottak meg, amire a diagram szolgál. A legszembevetőbb, hogy a közlekedési rendeltetés, az elmúlt négy évben a források közel 39%-át tették

ki, amelyek a következő területen valósultak meg: *önkormányzati tulajdonú utak felújítása; járda építés és felújítás; kerékpárút; hidépítés és felújítás; továbbá az ezekhez kapcsolódó eszközpark beszerzése és egyéb anyagtámogatása*. A korábbiakban is kiemeltem, hogy egy kistépülés életében ezek elsődleges prioritások, hiszen az infrastruktúra fejlettségére ez van a legnagyobb hatással. A második legnagyobb csoport az a településkép javítását célzó felhívások, amely igen differenciált és források 26%-át teszik ki. A meghatározás elsődlegesen olyan közösségi és kulturális tevékenységeket foglal magában, mint például: *temető felújítás, önkormányzati ingatlanok felújítása és vásárlása, közösségi terek kialakítása és felújítása*. Minden közösség életében, de a vidéki terek esetében különösképpen magas presztízst élveznek az ilyen funkcionális beruházások, a hozzájuk adott bekerülési értékük magasnak tekinthető, gazdasági többletet közvetlenül nem hordoz magában, így fenntarthatóságuk bizonyos szintig megkérdőjelezhető. Két relevánsnak tekinthető terület, az egészségügy és az oktatás, nevelés, amire a források 20%-a került allokálásra, az elmúlt négy évben. Az alacsonyabb arány annak tudható be, hogy a helyi önkormányzatok csupán bölcsődei/óvodai alapszolgáltatás fenntartásáért felelősek, így ezekre a felhívásokra tudtak csak pályázni – a Magyar Falu Program biztosít felhívást a Tankerületi Központoknak is, de mivel az elemzés önkormányzati szintre lett bontva, ezt nem emeltem be pluszban, feltehetően ezzel magasabb lett volna az összeg. Az egészségügyi lokális megítélése pedig összetett, a legmagasabb szintű – és ezáltal magasabb hozzáadott értékkel bíró – fejlesztések nem az 5000 fő alatti településeken fog megvalósulni. Utóbbi rendeltetés leginkább alapvető orvosi eszközök beszerezésén alapszik, kiegészülve az orvosi szolgálati lakások felújításával. Ezzel tudnak a településre csábítani szakembereket, akik adott esetben praxist indítva képesek segíteni a lakosok életminőségén, megkönnyebbítve ezzel a szolgáltatás igénybevételéből következő ingázást. Az utolsó rendeltetés kategória pedig az egyéb eszköz beszerzések, ami polarizáltabb terület. A beszerzések magas értékkel bírnak, elsősorban géppark, mint tanya és falugondnoki buszok beszerzése, kisbusz beszerzés – itt kiemelendő, hogy ezek lehetővé teszik a gyerekek utazását azon településeken, ahol általános iskolai tanítás nem működik, a családok válláról jelenős terhet levéve.

Röviden összefoglalva, érdemes lenne az arányokat átgondolni, a közlekedési és település javítását célzó fejlesztéseket csökkenteni, az egészségügyi és oktatási, nevelési növekedése érdekében.

3. ábra A Magyar Falu Program rendeltetés szerinti évenkénti megoszlása

A létrehozott rendeltetések évenként történő finanszírozásánál a 2021-es (46%) és 2022-es (47%) évben érzékelhető jobban, hogy a közlekedési célzatú felhívások hangsúlyosabb forrástámogatást biztosított a települési önkormányzatok számára, annak ellenére, hogy 2020-as évhez viszonyítva 26,44%-al magasabb közlekedés rendeltetés összeg, de alacsonyabb keretösszeggel működött a Program területe. Az előző bekezdésben tárgyalt nézőpont újfent aktualitást élvez, miszerint az oktatás, nevelés és egészségügyi rendeltetés a Program első két évében szélesebb körű támogatást élvezett, hiszen az arányok 13%-19% között voltak, ami az utolsó két vizsgált évre lecsökkent 1%-7%-ra. Ennek feltételezhető oka ismételten visszavezethető a települések méretgazdaságosságához, aminek lényege, hogy a két terület megszervezése és javítása korlátokba ütközik, az elengedhetetlen beszerzéseken kívül nehéz más fejlesztési területet találni. Az egyéb eszköz beszerzések jóval alacsonyabb finanszírozottsággal működött a program első két évében – 4,8 Mrd és 3,4 Mrd forint –, aminek eredménye lehetett, hogy új igényként jelent meg 2021-re a kedvezményezett oldalán, megközelítőleg erre a rendeltetésre 16,4 Mrd forint áramolt felhívások szintjén, ez több, mint a másik három év értéke összeadva – 15,6 Mrd forint. A településkép javítását célzó beruházások támogatása nagyjából azonos nagyságban lett megítélve, hiszen 11-19 Mrd forint között mozgott, ahol a 2020-as év volt erősebb, ekkor körülbelül 43%-os forrástöbblet jutott ilyen felhívásokra, 2019-hez képest. Elsődlegesen erre komoly igény fogalmazódhatott meg, sőt fogalmazódhat most is – a csökkenés megfigyelhető 2020-hoz képest,

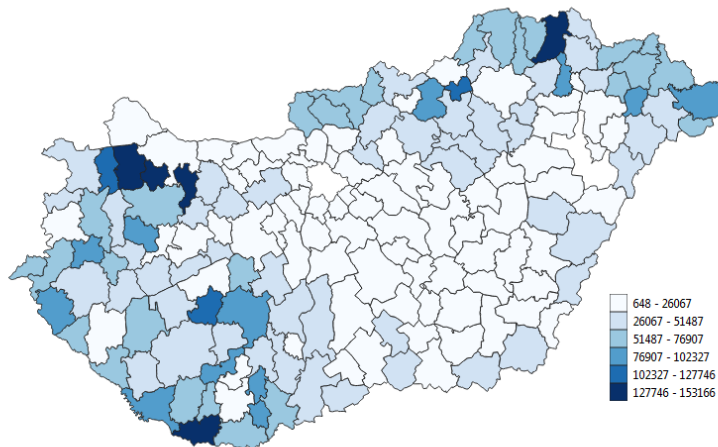
ez 40% illetve 25%, de még így is 10 Mrd forint feletti kerettel bír – önkormányzatok szintjén, aminek oka, hogy a pályázók rengeteg ilyen épületegyüttessel rendelkeznek, így országos szinten is potenciális alternatíva. Ezeknek a fejlesztése, korszerűsítése vagy éppen megvásárlása – gondolok itt a lakóingatlanokra – növelik az önkormányzati vagyont, és éppen utóbbi esetben ez későbbi forrást tud jelenteni számukra. Másodlagosan ezek közösség-szervező, hagyományőrző és kulturális funkciót töltenek be, amely a korábban hangsúlyozott vidéki tér megfogalmazásában központi szerepet játszanak, így szerepük jelentős, de a létrehozott rendeltetések arányában egy olyan magas értéket vesz fel, aminek fontossági sorrendje újra gondolandó.

5. táblázat Az egy főre jutó Magyar Falu Program gyakorisági táblázata

Az egy főre jutó Magyar Falu Program gyakorisági táblázata				
osztályhatárok (ezer Ft)	fi	fi'	gi [%]	gi' [%]
$0 \leq x < 25$	69	69	40,12%	40,12%
$25 \leq x < 50$	50	119	29,07%	69,19%
$50 \leq x < 75$	32	151	18,60%	87,79%
$75 \leq x < 100$	13	164	7,56%	95,35%
$100 \leq x < 125$	3	167	1,74%	97,09%
$125 \leq x < 150$	5	172	2,91%	100,00%
	172		100%	

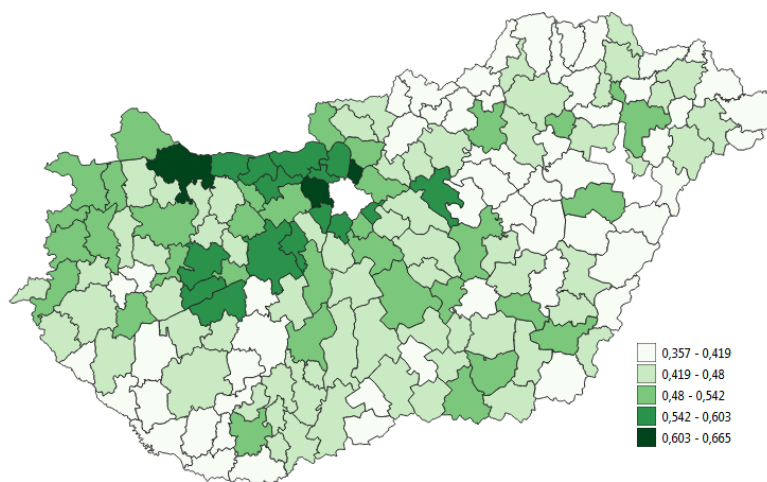
Az illeszkedésvizsgálat elvégzése előtt, általánosítva tudunk arra gondolni, hogy az egy főre jutó Magyar Falu Program járási szinten miként oszlik el. Erre szolgál a gyakorisági táblázat, ahol a 172 járásnál megfigyelhető forrástámogatás alakulása bontakozik ki. A járások legnagyobb mértékben 25 ezer forint egy főre jutó alatti támogatással számolhattak el, ami a vizsgált területi egység körülbelül 40%-a. Összesen 8 darab járás haladta meg a 100 ezer forint feletti egy főre jutó támogatást, ami kevesebb, mint 5%. Összességében a járások 70%-a 50 ezer forint alatti támogatásban részesült, ami lakosságszámra bontva érvényesül, így nem az a megfigyelhető trend, hogy kiugróan magas értékek szerepelnek.

7.1. A FELDOLGOZOTT ADATOK MAGYARORSZÁGON MEGFIGYELT TÉRSZERKEZETI SAJÁTOSSÁGAI, JÁRÁSI SZINTEN

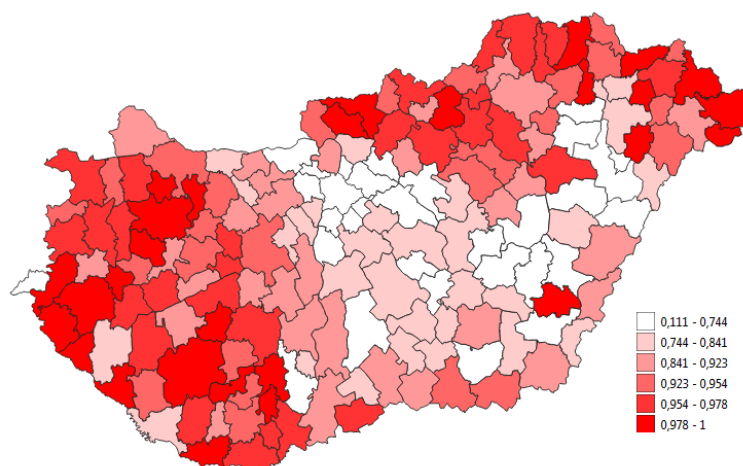
4. ábra Az egy főre jutó Magyar Falu Programból származó forrástámogatás nagysága, járási szinten vizsgálva

Az ábra az egy főre jutó Magyar Falu Programból származó forrástámogatás mértékét jeleníti meg, ami járások szerint elkülönül a magyarországi térképen. A tendencia megfigyelhető, hogy Magyarország azon térségeiben, ahol több aprófalvas településhálózat a jellemző – például Dél-dunántúli régió – ott magasabb a keletkezett érték, ezzel ellentétben főleg az Alföldi régiókban és Pest megyében érzékelhető az alacsonyabb szám. A három legmagasabb értéket produkáló járást említeném meg, amely a Csornai (153.166 Ft/fő), a Sellyei (140.066 Ft/fő) és a Gönci (133.914 Ft/fő) volt, ami az ország különböző pontjain helyezkednek el. Érdekességgéppen hozzátenném, hogy a Csornai járás az egyik legfejlettebb régióban található magyarországi viszonylatban, így a Kormánybiztos által elmondottak megerősítik azt a tételt miszerint nem a fejlettség a legmeghatározóbb a Programnál. A legalacsonyabb forrás allokálása jellemzően a Pest régióban található járások településeibe áramlott be, ezen belül is tipikusan az agglomerációs térségekbe, mint a Dunakeszi (1.507 Ft/fő), a Szigetszentmiklósi (698 Ft/fő) és az Érdi (647 Ft/fő). A legalacsonyabb, nem az agglomerációs térségből származó járás pedig a Hódmezővásárhelyi (1.639 Ft/fő) volt. A megjelenő, esetleges torzító hatásokat már felsoroltam, tehát azon járásoknál, ahol kevés 5000 fő alatti település van, ellenben rendelkezik nagyobb várossal, ott az értékeknél lehetnek csúsztatások.

5. ábra A komplex mutató értékei járási szinten vizsgálva

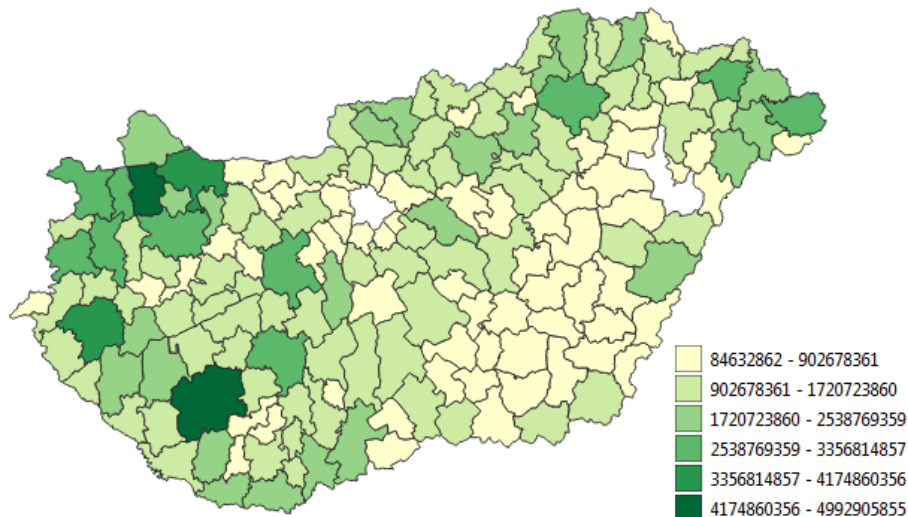
A komplex mutató magyarországi térszerkezete jelenik meg az ábra értékein, amelyet 26 indikátor súlyozott értékeiből kaptam. Első ránézésre körvonalazódik a Dél-nyugattól induló és a Gödöllői dombságig terjedő fejlettségi erőcentrum. Ezen belül is Budapest agglomerációs járásai, mint a Budakeszi (0,66), a Dunakeszi (0,64) és az Érdi (0,6), vidéken a Győri járás (0,61), valamint a két említett terület között elhelyezkedő járások, amihez párosul a Balaton körüli fejlettségi térség. Ellenkező, periférikus állapotról számolhatok be a Észak-alföldi és Észak-magyarországi járásokban – például Cigándi járás, 0,36-os értékkel rendelkezik –, valamint a Dél-dunántúli határmenti területekről.

6. ábra Az 5000 fő alatti települések aránya az összes településhez viszonyítva, járási szinten vizsgálva

Az ábrán a járások 5000 fő alatti település aránya jelenik meg, a már korábban besorolt módon, ahol a tanyás jellegű térségek és az aprófalvas térszerkezetű területi egységek

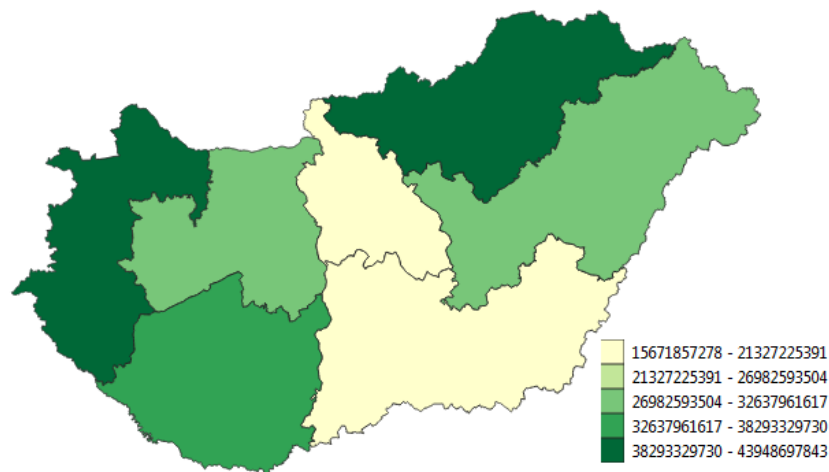
kibontakoznak, jellemzően Dunántúlon és az Észak-magyarországi régiókban elhelyezkedő járásokra jellemző, ami az 5000 fő alatti települések súlyát mutatja meg. Nem kevés olyan járás van, amit kizárólag 5000 fő alatti település alkot, míg Pest régióban, az agglomerációs területen ez nem irányadó. Az elemzésben ezen okból kifolyólag nem szerepel a Debreceni és a Hajdúböszörményi járás, mert itt 5000 fő feletti települések vannak.

7. ábra A Magyar Falu Programból származó forrástámogatás nagysága, járási szinten vizsgálva

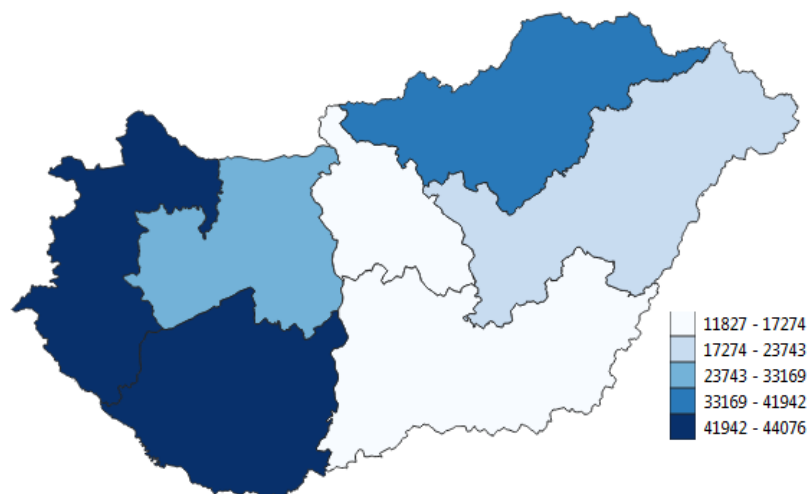
Végezetül pedig lássuk azt is, hogy az összesített, az 5 év alatt alokált forrástámogatás, milyen szerkezetet vett fel Magyarországon, szintén járásra vonatkozóan. A Csornai (4,9 Mrd forint) és a Kaposvári (4,5 Mrd forint) járásra érkezett a legnagyobb támogatás, ebbe a két egységben volt magasabb az érték, mint 4 milliárd forint. A legalacsonyabb összeg pedig jellemzően Budapest agglomerációs térségeibe, mint például az Érdi (84 M forint) és a Szigetszentmiklósi (84 M forint) járásban realizálódott, vidéki járásként pedig a legalacsonyabb értékben a Hódmezővásárhelyi járásba érkezett forrás (90 M forint).

7.2. A FELDOLGOZOTT ADATOK MAGYARORSZÁGON MEGFIGYELT TÉRSZERKEZETI SAJÁTOSSÁGAI, RÉGIÓS SZINTEN

8. ábra A Magyar Falu Programból származó forrástámogatás nagysága, régiós szinten vizsgálva

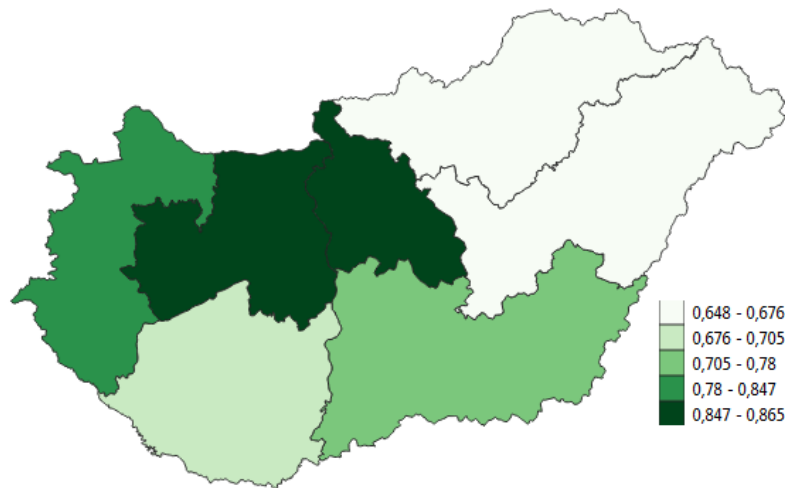
Régiós szinten az összesített Magyar Falu Programból származó forrástámogatás lefedti a járási szinten lekövetett trendet, ami alapján a Nyugat-dunántúli (44 Mrd forint) és az Észak-magyarországi (41 Mrd forint) régióba magasabb allokált támogatás áramolt be. Pest régió jóval alacsonyabb (16 Mrd forint) forrást könyvelhet el, de a Dél-alföldi régióba (19,6 Mrd forint) befolyó támogatási összeg sem túl magas, mivel a maradék régió 28 és 38 Mrd forint között helyezkedik el.

9. ábra Az egy főre jutó Magyar Falu Programból származó forrástámogatás nagysága, régiós szinten vizsgálva

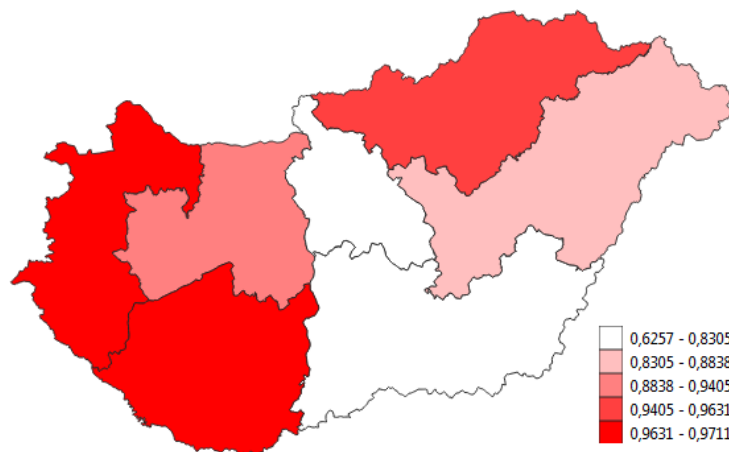
Az egy főre jutó Magyar Falu Program támogatás a Nyugat-magyarországi (44.076 Ft/fő) és a Dél-dunántúli (43.043 Ft/fő) régióban volt a legmagasabb, míg a legalacsonyabb

Pest (11.827 Ft/fő) és a Dél-alföldi (16.136 Ft/fő) régióban keletkezett. Kijelenthető, hogy az összesített forrástámogatással megegyező trend érvényesül régiós szinten. A két szélső-érték között helyezkedik el, csökkenő sorrendben az Észak-magyarországi (37.536 Ft/fő), a Közép-dunántúli (26.618 Ft/fő) és végül az Észak-alföldi (21.826 Ft/fő) régió.

10. ábra A komplex mutató értékei, régiós szinten vizsgálva

A vázolt erőpólus megjelenik az ábrán, de Pest régió és a központi mag fejlettségi szintje érződik, a létrehozott komplex mutató értékeiben, aminek ellentétes oldalán szerepel az Észak-magyarországi és Észak-alföldi régió, valamint a Dél-dunántúli régió is a kevésbé fejlett kategóriába sorolható.

11. ábra Az 5000 fő alatti települések aránya az összes településhez viszonyítva, régiós szinten vizsgálva
Viszonylag mindegyik régiókban magasabb az 5000 fő alatti települések túlsúlya, és a járási vizsgálat után itt már újdonságok nem figyelhetők meg, az aprófalvas térségek dominálnak.

8. INTERJÚ GYOPÁROS ALPÁRRAL, A MODERN TELEPÜLÉSEK FEJLESZTÉSÉÉRT FELELŐS KORMÁNYBIZTOSSAL

A dolgozatom központi eleme, amely lényegében rávilágít a Magyar Falu Program kezdeti időszakára, a kialakítás belső motivációjára, a legfőbb prioritásokra és a jövőre történő elgondolásra, az a Modern Települések Fejlesztéséért felelős Kormánybiztossal, Gyopáros Alpárral végzett személyes interjúm elkészítése volt, amire 2023. október 16.-án került sor. A beszélgetés mögött húzódó gondolatiság, megérteni, hogy a lebonyolításért felelős személy milyen szubjektív és objektív elemekkel bővíti ki az elemzésemet, így a kérdések megfogalmazása is ezzel a céllal történt, amire a választ a Kormánybiztos 30 perc időintervallumban ismertetett.

1. *A Magyar Falu Program több részből tevődik össze (falusi CSOK, civilek támogatása, vállalkozások támogatása), Ön szerint az önkormányzatokat célzó támogatások prioritási sorrendjét tekintve hol helyezkedik el, a többihez viszonyítva?*

Ez egy nehéz kérdés, gyakran előkerül egyébként szakmai anyagokban, beszélgetésekben vagy vitákban is, hogy lehet e bármely programelemre azt mondani, hogy különösebb prioritást élvez vagy fontosabb a Magyar Falu Program okán a többihez képest, ami újságírói kérdéseknél is előfordul. Én általában azt szoktam mondani és valóban így is gondolom, a Magyar Falu Programnak az a legfőbb előny, hogy nagyon komplex, ami egy szűkebb keresztmetszettel indult. Amikor 2018 szeptemberében az első koncepciót tárgyalta a Kormány, akkor már megjelent a Programban a falusi CSOK, mint egy jövőbeni lehetséges beavatkozási terület, vállalkozás fejlesztés is és az állami úthálózatnak a fejlesztése, ami általában a közösségi közlekedésben fogalmazódott meg, de akkor még a Kormány konkrétan a pályázati rendszert alakította ki, az önkormányzatok, az önkormányzati társulások és az egyházi közösségek kedvezményezeti kör részére, erről született döntés. Ez volt az első döntés, de akkor már távlatosan beszéltünk további programelemekről, és az volt a szerencsénk, hogy gyakorlatilag az első felhívásokat februárban hirdettük meg, de már abban az évben, márciusban elkezdtek a falusi CSOK kodifikációját és szintén tavasszal megindult az állami útfelújítási program is, ezt hívjuk mi Falusi Útalapnak – mellékúthálózat fejlesztése – tehát már az első évben komplexnek tekinthető volt a Program. Azzal, hogy az első évben megjelenített elemeket, évről-évre megtudtuk ismételni és újabb és újabb héjakat rátudunk tenni, mint civil szervezetek, tankerületek pályázatai, a kisbolt megmentési program, a falusi kkv fejlesztési program, a Magyar állami Vasúttal kötött együttműködés a mellékvágányokat

érintő fejlesztések, az állami ingatlanok önkormányzati tulajdonba történő átadása. Összességében nagyon sok elemet magába foglal a Program, úgyszólván fogalmazhatók, hogy szinte minden élet területet felölel, ami valamelyest érinti a falvakban élők életminőségét, az alapvető szolgáltatásokhoz való hozzáférés esélyét. Az udvarias válasz tehát a komplexitás kiemelése, azonban, ha a szívemre kell tennem a kezemet, akkor mindenféleképpen, kiemeldik kettő vagy három. Az **első a Falusi CSOK**, hiszen a Program eredeti célja az mégis csak az volt, hogy a népesség elvándorlását megállítsuk a vidéki kistelepülésekről. Az 5000 lélekszámú településeket célozza a Program – nem kifejezetten a község jogállású településeket, hiszen ide tartozik körülbelül 100 város, ami nem éri el ezt a számot, ezzel ellentétben vannak olyan községek, ahol a népességszám 5000 fő fölötti – ebben a csoportban van nagyságrendileg 2900 magyarországi kistelepülés. Ennek a számnak bőven több, mint a fele az tendenciózusan, évtizedekre visszamenőleg népességvesztéssel terhelte, a másik fele pedig vagy stagnált, vagy pedig egy kisebb része, néhány 100 településről beszélhetünk, ahol nőtt a népességszám, ezek elsősorban az agglomerációs települések – Budapest, nagyvárosok és egyéb, turisztikailag felkapott térségben fekvő települések. Ami a népességmegtartást segítette, a népességfogyás megakadályozást direkt módon megtudta állítani, az a Falusi CSOK, tehát ezért ilyen értelemben ez a terület prioritást élvez. A másik nagyon fontos szegmens, az a **Falusi Útalap**, hiszen a mellékúthálózatok fejlesztése manapság, a bejárást segíti a falvakból a városba, mivel ott találhatóak a munkahelyek, a középmezőny szintű szolgáltatások – úgy, mint gimnáziumok, kórházak, nagyáruházak. A bejárás manapság jellemzően nem közösségi közlekedéssel zajlik, hanem magasabb számban rendelkeznek személygépjárművel a lakosok, ezért ez gondot is okoz, hogy túl sok már az autó a mellékúthálózaton, nem csak a gyorsforgalmi úthálózaton, és az amúgy is rossz állapotban lévő, kis településen elérhető mellékúthálózatokon még gyorsabb tempóban amortizálódik. Például a családi gazdaságok fejlődésével, a KAP (szerz.- Közös Agrár Politika) források felhasználásának köszönhetően, egyre több és modernebb, súlyosabb mezőgazdasági gépjárművek vannak, és mivel Magyarországon nincsenek olyan külterületi mezőgazdasági utak, amik kizárólagos használatával a gazda, a lakóhelyétől eléri az érintett földterületet, ezért ráterelődik a mellékutakra és így tovább rontja ezeknek a minőségét. Arra ösztönözzük a fiatalokat, hogy maradjanak a faluban, de napi szinten járnak a városokba ügyeket intézni és emiatt az úthálózat állapota megőrzése elsőrangú feladat, és mivel több ezres nagyságrendben újítottunk fel települési mellékutakat, azt látják, hogy gyorsabban, biztonságosabban közelíthetik meg, míg az autó károsodása kisebb mértékben terhelődik. A harmadik, amire te kérdezel rá, az **önkormányzatokat segítő támogatások**, de itt is szűkebb értelemben, nem első sorban

a településképet meghatározó támogatásokra gondolunk. hanem az önkormányzat által nyújtandó közszolgáltatásoknak a fejlesztéséről beszélünk, amelyek elengedhetetlenek ahhoz, hogy életminőséget javítsanak a falvakban – óvoda, orvosi rendelő, utcák/ járdák, temetői infrastruktúra, közösségi élet, kultúrház, faluház és így tovább.

2. A CSOK (Családi Otthonteremtési Kedvezmény) következő évi módosításának mintájára várható egyéb, olyan indikátor bevonása, ami nem pusztán a lakosság-számból indul ki? Például egy alternatív fejlettségi szint meghatározására, amit valamely bázis évhez viszonyítanak.

Nem, határozottan nem várható újabb indikátor bevonása, két okból kifolyólag. Egyrészt, mert bevált! Amikor elkezdtük a programot – 2019, július 1.-vel hatályos volt a Falusi CSOK – most már van egy négyéves tapasztalatunk és azért a számok magukért beszélnek, 42 ezer család igényelte, csak a Falusi CSOK-ot – a hagyományos CSOK-ról valamint a babaváró támogatásról nem beszélve, ezeknek a falvakban lecsapódó pozitív hasznosulásáról – összesen több, mint 200 Mrd forintértékben. Azt tudom mondani, hogy amerre járok, a falvakban mindenhol azt mondják a települési vezetők, még a legkevésbé fejlett térségekben is, hogy 10 évvel ezelőtt a faluban lévő lakóingatlanoknak a fele üresen állt tartósan, ma már elkeltek és, amint kikerül egy eladó ingatlan tábla a kerítésre, pár héten belül gazdára talál. Tehát nincsen ok, ami miatt változtassunk. A másik ok, hogy a Kormány készül a Családi Otthonteremtési Támogatási rendszer megújítására, aminek keretében a Falusi CSOK várhatóan nem fog módosulni vagy, ha igen egy kicsit kedvezőbb lesz. Egy döntés már született, 2024. január elsejétől kezdődően jelentősen megemelkednek a vissza nem térítendő támogatások és kiegészítésként, reményeink szerint érkezni fog a CSOK folytatása, és mi abban bízunk, hogy a két támogatási rendszer megerősíti egymást, de különösen a CSOK támogatási rendszere erősítheti meg a falusi CSOK-ot. Egyébként eredményünk az már van, hiszen azt látjuk, hogy a Falusi CSOK-os településeink között meghaladja az ezret azoknak a száma, amelyek korábban népességcsökkenést tapasztaltak évtizedeken keresztül, most átfordult népességnövekedésbe, azért ez egy óriási eredmény, hiszen négy év alatt ezer település.

3. Jelenleg a népességszám az irányadó, de a teret vizsgálva eltérő jellemzőkkel és fejlettséggel bír egy település. Az Európai Unió operatív programoknál a források arányosítva lettek a kevésbé fejlett és átlagos fejlettséggel rendelkező területek között. Elképzelhető egy olyan scenárió, ahol a településeket klaszterekbe osztják

(magyarországi viszonylatuk szerint), és a polarizáció elkerülése végett magasabb közigazgatási szintben gondolkoznak, mint a lokális?

Kezdjük a fejlettségbeli különbséggel! Az a helyzet, hogy például egy Nyugat- Dunántúli választókerület országgyűlési képviselője vagyok, Győr-Moson-Sopron vármegyéről beszélünk, az óriási győri gazdasági erőcentrum, a soproni turisztikai térség közepén, közel a szlovák és osztrák határhoz. Óriási vásárlóerő kapacitással, tehát ez egy fejlett régióként közismert magyarországi viszonylatban, mégis azt kell, hogy mondjam, a mi választókerületünket alapvetően a Rábaköz tájegység néven, részben a Sokorói tájegységként ismerik és ezen térségek kistelepülései pontosan ugyanabban az elvándorlástól szenvedtek, mint egyébként Békés megye kistelepülései, ami bármilyen meglepőnek is hangzik. Többek között ebből a tapasztalatból kiindulva arra jutottunk, hogy működik egy FeTe nevezetű program (szerk. – Felzárkózó Települések), amiért Vecsei Miklós Miniszterelnöki Biztos felel és a Máltai Szeretetszolgálattal karöltve, évek óta segítik Magyarország 300 leghátrányosabb helyzetben lévő településeinek és az ott élő emberek felzárkóztatását. E mellett mi nem szertettünk volna, egy külön felzárkóztatási területet, az előző tapasztalatból kiindulva, de viszont minden magyarországi kistelepülés komoly kihívással küzd és ezekre általános választ tud adni a Magyar Falu Program. A problémák egyediek, mondok egy példát, egy majdnem közvetlen az agglomerációhoz fekvő település attól szenved, hogy hirtelen megnőtt a népességszáma és az intézményi kapacitás rendszere nem bírja el az új beköltözőknek a számát. Nagyjából ezt látjuk Sopronban, Mosonmagyaróváron, az Alföldről odavándorolt munkavállalót, akik Ausztriában szeretnének munkát vállalni, egyébként nem jelentkezik be a városba, papíron nem ott lakik, egyáltalán, ha bejelentkezik maximum ideiglenes lakcímmel, de fizikailag ott vannak és igénybe veszik az ottani, kulturális, oktatási, szociális, egészségügyi és szabadidős sport nyújtotta szolgáltatási lehetőségeket, aminek többletét a város finanszírozza. Ugyanez a helyzet az agglomerációs településen, azzal a különbséggel, hogy ott beköltöznek és be is jelentkezik a lakók, ennek ellenére a népességszám növekedésével nem tud mit kezdeni, egy település. Ma már hála Istennek ott tartunk, szerintem részben a CSOK-nak – ebbe beletartozik a Falusi CSOK –, babavárónak otthonteremtési támogatásoknak, család támogatásoknak, mint például családi adókedvezménynek köszönhetően, hogy már nem csak az agglomerációs településeken látható hirtelen népességszámú növekedés, hanem az agglomerációs térség harmadik és negyedik héján is érzékelhető. Ezért már ott tartunk, hogy a várostól távolabbi településen azzal a kéréssel fordulnak a polgármesterek a Kormányhoz „baj van”, bővíteni kellene az óvodát, mert már nem férnek el az engedélyezett

csoportlétszámban, olyan sok gyerek van, nincsen elegendő óvónő, amiért szolgálati lakást kell építeni, plusz csoportszobát kell kialakítani, tornaszobát kell építeni. Ez megjelenik a kistelepülések sokaságában. Ezzel szemben a másik véglet, ha a fejlettségi kategóriákat összehasonlítjuk, ahol még mindig azzal küzdenek, hogy komoly az elvándorlás, fogy a népességszám, aminek következtében elöregedő társadalomról beszélhetünk, és itt a szociális szolgáltatásokra kell összpontosítani. Itt a falugondnoki szolgálatot kellett erősíteni, egészségügyi szolgálatokat kell fejleszteni, hiszen az egyre idősödő helyi társadalom az ezeket a szolgáltatásokat veszi igénybe elsősorban.

A másik kérdés pedig a lokális versus regionális helyzet. Azért nem gondolkodunk a Magyar Falu Program tekintetében ebben, mert olyan sok még mindig a lokális szintű probléma, amire azt mondjuk, amíg azt nem tudjuk megoldani addig hiába, gondolkodunk térségfejlesztésben – itt félreértés ne essék, nem söpröm le a térségfejlesztés az asztalról, szimplán azt gondolom, hogy a Magyar Falu Programnál megtaláltuk a helyét a magyarországi támogatási rendszerekben. Például a TOP (szerz. - Terület- és Településfejlesztési Operatív Program), de említhetném a KEHOP-ot (szerz. - Környezet- és Energetikai Hatékonyági Operatív Program) is, ahol jellemzően olyan intézmények, épületek energetikai korszerűsítését végeztük el, amelyek túl mutatnak a települések határán, tehát kifejezetten térségi szolgáltatást biztosítanak. Ez biztos, hogy nem lokális típusú fejlesztés, a Magyar Falu Program megtalálta azt a rést, ami eddig nem volt kitöltve, tehát eddig nem volt sem Európai Unió, sem hazai finanszírozású program, amely az e fajta lokális kérdésekre nem tudott választ adni. Amikor azt mondjuk, hogy egy településnek elöregedett a lakossága, mellette szerencsére születnek gyerekek is, ma járdán közlekedni közvetlenül az idős lakosságot és a kisgyermekes anyukákat érinti, és sok esetben járhatatlanok ezek, így rákényszerülnek arra, hogy kimenjenek az úttestre, ami balesetvesélyes. Járda felújítási támogatásra korábban semelyik Európai Unió forrásból nem lehetett pályázni, sem más hazai forrásból, legalábbis nem ilyen formában. Az a rövid válaszom, hogy egyetértek a térségfejlesztési megközelítéssel, akkor, ha eljutunk odáig, hogy lokális jellegű kérdések nem igazán maradtak.

- 4. Az előző 5 évben igen jelentős arányt tett ki, az általam „település arculat növekedése” célzatú beruházások száma (összegeben és felhívás számban is). Vidéki lakosként nem szeretném csökkenteni ennek hatását és fontosságát, mert valóban növelni tudja egy település presztízsét. Ezek a tételek adott pillanatban magas hozzáadott értékkel rendelkeznek, de későbbi gazdasági hasznosulással nem bírnak, tehát nem fenntarthatók, oly módon, hogy az később bevételekkel járna. A jövőben**

tervezik a kialakítandó struktúra módosítását, az esetleges főirányvonalak átszervezését vagy nagyobb számú gazdasági orientáltságú fejlesztések bevonását?

A kérdésben kifejtésre kerülő állításban részben nem adok igazat! A település arculat fejlesztése, javítása az látszólagos, mert gondolom, abból indulsz, ki hogy nagyon sok az épületrekonstrukciós beruházás. Abban igazat adok, hogy ezeknek nem a gazdasági fenntarthatóságuk a célja, hanem az alapszolgáltatásokat kulturált, európai módon, a 21. század normáinak megfelelően vehetik igénybe a falvakban élő emberek, mert megérdemlik. Szerintem a korábbi Vidékfejlesztési Programok egyik nagy hibája az volt, hogy mindegyik abban gondolkodott, hagyjuk most ezt a helyi alapinfrastruktúrát, hanem tanítsuk meg hallászni az ott élőket, majd biztosan megtudják oldani a problémáikat, ami nem sikerült. Ez évtizedekre visszamenőleg, az Európai Unióhoz való csatlakozásunk óta az látszik, hogy bármilyen Programban gondolkoztak, különösen, ha az brüsszeli nyomás hatására lett kialakítva, az ottani metódus alapján kellett ilyen vidékfelzárkóztatást végrehajtani, mert nem igazodott a helyei igényekhez. Egyszerűen nem találkozott a helyi szokásokkal, adottságokkal, hanem sémászerűen akarta „megoldani” a volt posztkommunista országokban leszákadó vidéki térségek problémáit. Szerintem egyébként lokális igényeket és adottságokat figyelembe véve érdemes térségfejlesztési programokat kidolgozni, azonban ez a szint nem a Magyar Falu Program feladata.

Azt még hozzátenném, hogy amikor települési arculatról beszélünk, az említett épületrekonstrukciókon – mint például óvoda, iskola, egészségügyi infrastruktúra – kívül megjelentek kommunális eszközbeszerzéseket célzó támogatások, amiknek szükségessége, mert a Közmunka Program 2011-es indulásakor, elkezdett felfutni, a csúcsidőszakban körülbelül 200 ezer közmunkás volt Magyarországon. Ezeknek az embereknek a nagy része, főleg ott ahol a gazdaság folyamatosan bővült, a piaci szférának szüksége volt az új munkavállalóra és őket felszívta a piac. Ez után az történt, hogy a településeknek volt négy-öt jó, kényelmes éve és megszokták, hogy a kommunális feladatokat, manuális módon ezekkel a közmunkásokkal látatják el. Magyarul, adtak a kezükbe egy motoros kaszát és az volt a feladatuk, hogy tavasztól ősziig gondozzák az árkokat, a közösségi tereket – például park, sportpálya –, télen síktalanítsanak és havat lapátoljanak. Egyszer csak elpárologtak ezek az emberek és előállt az a helyzet, hogy egy-egy falu olyan gondozatlan állapotba került, mint évtizedekkel ezelőtt, vagy mintha egy balkáni országban járnánk. Miközben kialakult erre vonatkozóan egy társadalmi igény, hogy a közterek megjelenése ápoltságot adjon, meg úgy összességében a

közösségi zöld területek, porták. Azért adtunk kommunális eszközöket a Magyar Falu Program keretében a kistelepüléseknek, mert minél inkább motorizálni tudjuk ezt a feladatot, annál inkább kevésbé lesz kézimunka igényes megoldásra. Magyarul, ha anno volt egy falunak ötven közmunkása, azt ma lehet, hogy el tudja végezni három emberrel, mert van például fűnyírótraktor és géppark.

Zárásként annyit még hozzátennék, hogy nem elhanyagolható körülmény például a népességmegtartó erő szempontjából, a településarculat. Azért tegyük a szívünket a kezünkre, ha egy fiatal ma faluból származik, megszokta azt a miliőt, és ma elmegy egy faluba, ahol azt mondja „sok jót hallottam erről a helyről és megnézem, mert lehet, itt szeretnék letelepedni, én is hasonló faluból származom és szeretném, ha a gyerekeim is itt nevelkednének”. Ezután bemegy ide és azt látja, hogy nincsenek rendben az arculati elemek, lehet, el sem jut odáig, hogy számba vegye milyen szolgáltatást tud igénybe venni, hanem fogja magát és elmegy.

5. A 2023-as évben jelenleg egy felhívást indított el a Magyar Állam. Ez az előzetesen felmért igényeknek volt köszönhető vagy pedig a Magyar Falu Program változásokon megy át, amely a jövőben új fejlesztési alternatívákat jelenthet?

Most ott tartunk, hogy év elején volt, egy kisboltok működését támogató kiírásunk, erre összesen 8 Mrd forint állt rendelkezésre, az Út, járda felhívás lezárult és 5 Mrd forint összegben hirdettünk eredményt, aztán már meghirdettük, de még nem zárult le a Falusi Civil Szervezeteket támogató pályázat, ez 1 Milliárd forintos volt, és néhány héten belül meg fogunk hirdetni egy pályázati kiírást, amiben nem lesznek új elemek. Egy újdonsággal készülünk, de ez valószínűleg már csak a jövő évben lesz, mivel az energiaválság világított rá, hogy nagyobb erőforrást kell mozgósítani az önkormányzatoknak az energetikai korszerűsítésekre, de ezt egyébként korábban is megtették a különböző felhívások keretein belül, ami viszont nem volt az a közvilágítás korszerűsítés. Egyrészt a rendszer korszerűsítése is fontos –lámpatestek cseréje energiafelhasználás hatékonysága miatt – de nagyon komoly, a legkisebb településnek is éves szinten több millió forintos az energiaszámlája, a közvilágítás fenntartása okán.

6. Egy 5000 fő alatti település önkormányzatára jelentős terhet ró az infrastruktúrák fenntartására (bölcsőde, óvoda, egészségház). Az épületkorszerűsítések szinte minden esetben tartalmaznak energia hatékonyságot javító elemet, de kilátásban van-e a jövőre nézve konkrét energetikai fejlesztés célzatú felhívás? (Okos Városok Program mintájára)

Nem a mi célterületünk, de energetikai megtakarítású beruházásokat eddig is támogattunk, nem volt kitétel, tehát nem mondtuk ki, hogy feltétlenül így kell csinálni, nyilván azok az önkormányzatok, akiknek már ez megvolt, nem kellett ezzel foglalkozniuk, és a kritérium miatt ők már nem pályázhattak volna a különböző felhívásokra, de természetesen minden józaneszű polgármester, már az energiaválság előtt is arra törekedett, hogy megtakarításokat eszközöljön.

7. A települési önkormányzatoknak milyen felületeik vannak jelezni az esetleges igényeket? A Program indulásakor milyen mértékben fogadták be a lokális szint észrevételeit és a későbbiekben ez hogyan alakult? A felhívások csökkenéséhez ez vezetett? (Azon kívül, hogy összevonásra is kerültek, ami forrásvesztést nem okozott, így inkább technikai jellegű okozatról beszélünk)

Itt jó hírem van, mert közvetlen kapcsolatot tartunk az önkormányzatokkal, én magam is járom az országokat, több mint 400 helyszínen voltunk, és legtöbb esetben polgármesterekkel találkozunk, van valamilyen ünnepélyes átadó, bár azoknak a keretében is mindig szakítunk időt, hogy ott a helyi képviselőtestülettel vagy akár a közeli települések polgármestereivel, hosszabb idő keretében tudunk beszélgetni. Kifejezetten sok szakmai fórumot tartunk vagy meghívásra megyünk polgármesterekhez, sőt közben tudjuk becsatornázni szóban vagy később írásban az igényeket vagy problémákat. Ez az egész nem csak tartalmi kérdésekre igaz, hanem az eljárásrendünkre, mondjunk egy pályázati eljárásnál visszajelzéseket kapunk, nagyon közvetlen a viszonyunk és ezért a Magyar Falu Program köztudottan a legegyszerűbb és legrugalmasabb pályázati rendszer az egész országban.

8. A Magyar Falu Program általam vizsgált szegmense jelenleg főként eszközbeszerzésre és építési beruházásokra irányul. A Program életében történhet új elem megjelenése, ahol szolgáltatásokra írnak ki pályázatokat, amelyek oktatásra és képzésre irányulnak?

Szolgáltatások tekintetében már volt eddig is, de alapvetően nem szeretjük, mert ezek jellemzően működési értékű kiadásokat finanszírozunk, de ezekre is volt példa, hiszen a falugondnoki szolgálatok megerősítése a mi kezdeményezésünkre történt meg és bővítettük az érintett települési kört, amihez kapcsolódóan emeltük is a falugondnokok normatíváját és biztosítottuk a szolgálati gépjárművek beszerzését, körülbelül 2000 darab falu- és tanya-gondnoki kisbuszt érintve. Ezenkívül például közösségsszervező dolgozó bérét is finanszíroztuk már, kisboltok működési költségét finanszíroztuk már, és ha már képzés, akkor a falugondnoki képzésében is közreműködtünk, megerősítettük önkormányzatokon keresztül. Nem

példánélküli, de itt is azt tudom mondani, hogy alapvetően az alapinfrastruktúrát erősítsük meg és ezt követően jöhet minden más szofisztikáltabb támogatási cél, turisztikai, képzési vagy ösztönözni a helyi klaszterek létrehozását adott esetben.

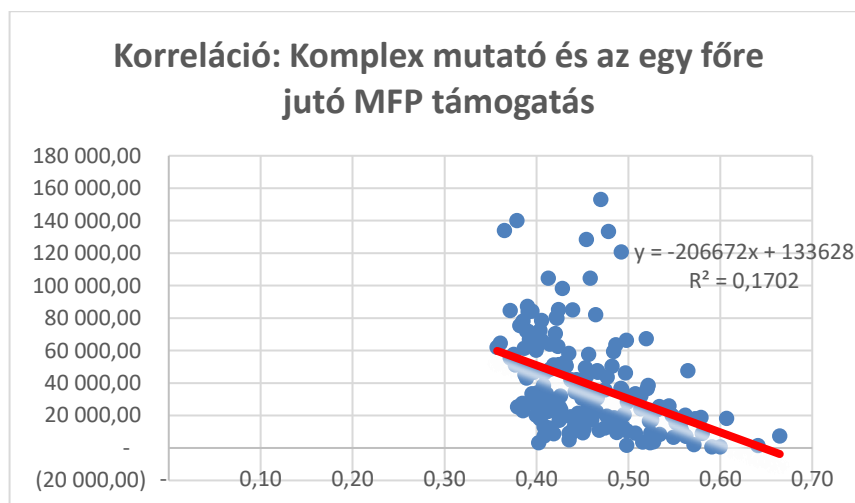
Az interjú után rengeteg olyan elem került megválaszolásra, és ezzel együtt a felállított hipotéziseimre is alapot szolgálnak, amik tökéletes szimbiózisban vannak az elemzésem statisztikai részével. Mindezek előtt a legfontosabb topossal kezdeném, amelyet Kormánybiztos is többször elmondott, hangsúlyozásából jól kivehető téma volt, a Magyar Falu Program a lokális társadalomnak, lokális igényekre vonatkozóan ad alternatívát és biztosít későbbi fejlődési lehetőséget, amelyek kulcskérdése a „komplexitás”. Több intézkedéscsomagot – összesen hármat emelt ki – amiből kettő vonatkozik a Program általam is vizsgált részéhez, a Falusi Útalap és az önkormányzatoknak folyósított egyéb pályázati forrás. A Falusi CSOK-ra részletesebben nem térek ki, bár az is egy izgalmas szegmense lehet a jövőre vonatkozóan, különösképpen az új mutatószám bevonásával kialakított területi hatásra. A hipotéziseim közül külön említésre kerül, hogy az úthálózatok infrastrukturális fejlesztése milyen nagy szeletet is vehet el, mivel ez kardinális beavatkozási célterület egy térség, település életébe. Ehhez kapcsolódóan bemutatásra kerültek diagramok, hogy a Program működése óta, milyen arányban is történt forrásallokáció út/járda felújításra, aminek hatására tudják a települések növelni a relatív fejlettségüket. A dolgozatom egy másik hipotézispont a fejlettség és az egy főre jutó Magyar Falu Program forrástámogatás közötti korrelációt vizsgálja, és Kormánybiztos Úr ehhez kapcsolódóan is határozott választ adott, ami magyarázó jelleggel bír. Az ő példája, hogy két, más fejlettségi szinttel rendelkező régió/megye kisebb települései is hasonló problémával küzdenek – ő itt a vándorlásból eredő gondokat tűzte ki, egyik oldalon a szolgáltatások terhelése, másik oldalon népességfogyás, így ezért is jelenik meg komplex módon a Program jótékonyhatása. Eltérő nézőpontban vizsgáltuk a negyedik kérdésben megfogalmazott lényegiséget, miszerint milyen módon és mennyire hatásosan jelennek meg a településképet javító arculati elemek. A fő eltérés oka, hogy a fenntarthatóság gazdasági szempontból és települési szinten nem mögöttes elvárás, mivel ezek arra problémára adnak választ, hogy egy korrekt arculattal rendelkező falu vonzóbb tud lenni a fiatalok és az ott lévők számára, amivel csökkenteni lehet a népességvándorlást, sőt a stagnálásból növekedést pozitív migrációs arányszámot lehet előidézni. Ezen magatartással mindenki egyetért, a kérdésem mögöttes tartalma, hogy olyan fejlesztési tervek is előállhatnak, amelyek az önkormányzatoknak plusz bevételi forrást generálnak, így

a lokális újraelosztás - például a működési költség csökken, a felhalmozási célú kiadás növekszik, amivel még több pályázatot tudnak előfinanszírozni, vagy legalábbis a szükséges önrészt biztosítani. Erre vonatkozóan helytálló, azaz állítás, hogy ez nem a Magyar Falu program színtere, sokkal inkább az Európai Unió Operatív Programok feladata, és teljesen felesleges lenni a mögöttes célokat egységesíteni.

9. KORRELÁCIÓ VIZSGÁLAT

Az elemzés rész egyik kulcsfontosságú eleme – amihez több felállított hipotézis is tartozik, tehát azoknak elfogadásának vagy elutasítására is szolgálnak majd az eredmények – a korreláció vizsgálat. Összességében három érték egymáshoz lévő viszonyát vizsgálom, ahol az ok-okozati viszony közvetetten megfigyelhető. Első elem a gazdasági, a társadalmi és a környezeti komplex mutatóból létrehozott, aggregált komplex mutató, amit a mutatók számával súlyoztam. Másodsorban megemlítem az egy főre jutó Magyar Falu Programból származó forrástámogatást – a 2019-től 2022-ig tartó időszak leszerződött összegeit summaztam –, amit a 2021-es lakónépességhez viszonyítottam. Utolsó bemutatott elem az 5000 fő alatti települések aránya az összes településszámhoz viszonyítva, az adott területi egységben. Az elemzés e szegmensét két területi egységre végeztem el, a helyi szintre történő ideális rálátás eredményeképpen járási szintet (LAU1) vettem figyelembe, míg az országos és Európai Unió fejlettségi szint meghatározása miatt a régiókat (NUTS2).

9.1. A KOMPLEX MUTATÓ ÉS AZ EGY FŐRE JUTÓ MFP TÁMOGATÁS KÖZÖTTI KORRELÁCIÓ VIZSGÁLAT, JÁRÁSI ÉS RÉGIÓS SZINTEN

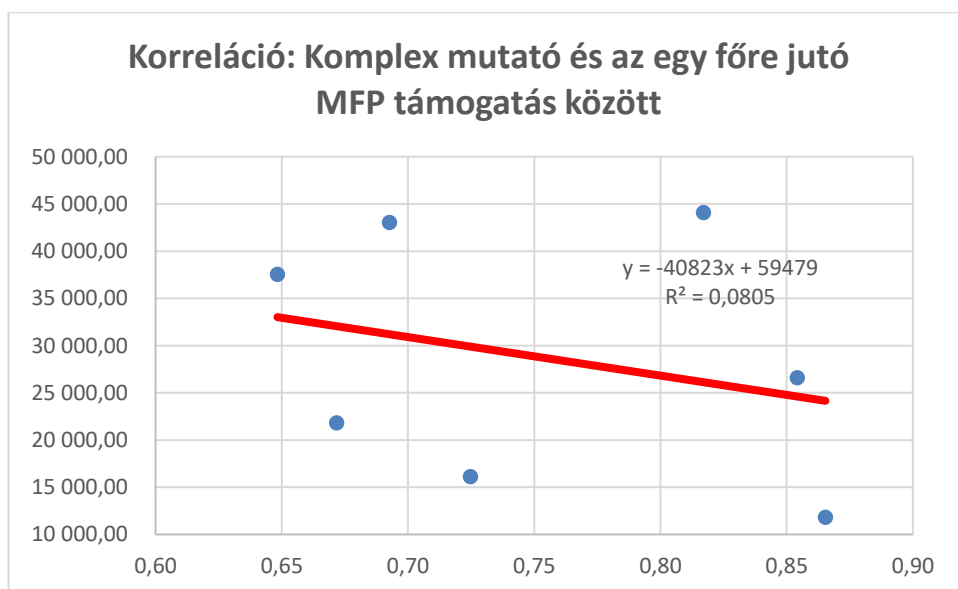

12. ábra Korreláció vizsgálat: A komplex mutató és az egy főre jutó MFP támogatás, járási szinten

13. ábra Regressziós statisztika vizsgálat: A komplex mutató és az egy főre jutó MFP támogatás, járási szinten

Regressziós statisztika	
r értéke	0,413
r-négyzet	0,170
Korrigált r-négyzet	0,165
Standard hiba	0,055
Megfigyelések	172
p-érték	
Tengelymetszet	0,00
X változó 1	0,0000000186

Az általam létrehozott súlyozottan aggregált komplex mutató és az egy főre jutó Magyar Falu Program támogatás között, a 2021-es adatok alapján – $R^2=0,170$ erősségű az érték – lineárisan erős kapcsolatról nem beszélhetünk, viszont a tendencia irányára lehet következtetni. Összességében a vizsgált 172 járásnál (megfigyelések) egy „közepes” erősségű, nem jelentős kapcsolat figyelhető meg, hiszen a korreláció $r=0,41$ -es értéket vett fel. Ezenkívül megállapítható, hogy a vizsgált évben a szignifikancia szint alacsonyabb, mint $p=0,05$, ami által a függő és független viszony fennáll a két vizsgált elem között. A diagramból látható adat vizualizáció eredményeképpen jól kiemelhető az a megállapítás, hogy fordított kapcsolatról beszélünk, így minél nagyobb fejlettségi értékkel rendelkezik egy járás, az egy főre jutó Magyar Falu Program támogatás mértéke annál alacsonyabb, nos, az irány kirajzolódik, de önmagában a közepes kapcsolat miatt nem jelenthető ki biztosan.

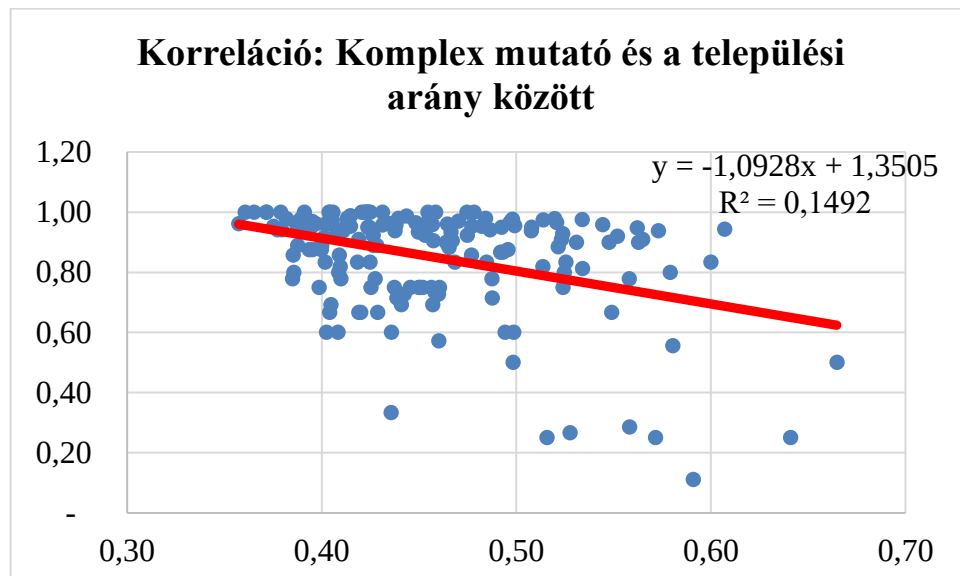
14. ábra Korreláció: A Komplex mutató és az egy főre jutó MFP támogatás között, régiós szinten

15. ábra Regressziós statisztika: A Komplex mutató és az egy főre jutó MFP támogatás között, régiós szinten

Regressziós statisztika	
r értéke	0,28
r-négyzet	0,08
Korrigált r-négyzet	- 0,10
Standard hiba	0,09
Megfigyelések	7
p-érték	
Tengelymetszet	0,000
X változó 1	0,538

A járási szint után, ugyanezen két paraméterrel elvégeztem a vizsgálatot régiókra vonatkozóan, ahol a következő eredményekről lehet beszámolni. Azon okból kifolyólag, hogy az R^2 0,08-as erősségű értéket vesz fel, lineárisan számottevő kapcsolat nem áll fent. Ezen alacsony okból következtethető, hogy a létrejövő korreláció mértéke „gyenge” erősségű kapcsolatra utal, hiszen az r értéke 0,28. A függő-független viszony megállapítása során a szignifikancia szint magasabb értéket vesz fel, mint 0,05, – egészen pontosan 0,538 –, aminek elsődleges oka, hogy egy kevés elemszámból álló mintáról beszélünk, ahol a szabadságfok csupán 6 (df). Az érték nem illeszkedik függő helyzetre, ami a későbbi vizsgálatnál is kijelenthető lesz. A diagram alapján a fordított kapcsolat megjelenik, még, ha az gyenge minőségű magatartást vesz fel.

9.2. AZ AGGREGÁLT MUTATÓ ÉS AZ 5000 FŐ ALATTI TELEPÜLÉS ARÁNY KÖZÖTTI KORRELÁCIÓ VIZSGÁLAT, JÁRÁSI ÉS RÉGIÓS SZINTEN

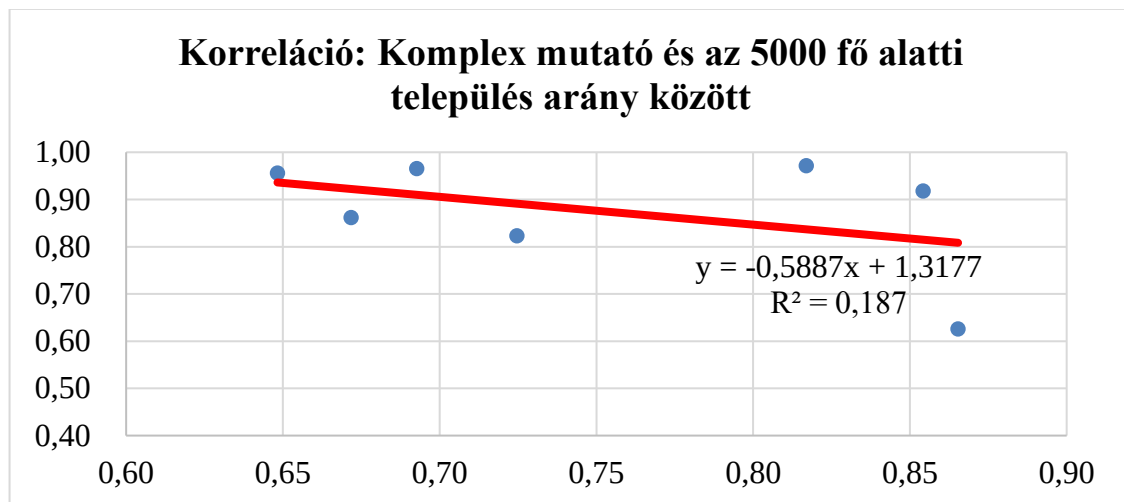

16. ábra Korreláció: A Komplex mutató és a települési arány között, járási szinten

17. ábra Regressziós statisztika: A Komplex mutató és a települési arány között, járási szinten

<i>Regressziós statisztika</i>	
r értéke	0,39
r-négyzet	0,15
Korrigált r-négyzet	0,14
Standard hiba	0,06
Megfigyelések	172
<i>p-érték</i>	
Tengelymetszet	0,0000000
X változó 1	0,0000002

A három besorolással súlyozott komplex mutató és az 5000 fő alatti település aránnyal végzett vizsgálat következtében a különböző összesítést lehet felmutatni. Az R^2 0,15-ös értékkel bír, így lineárisan erős viszony fennállása nincsen. Ezzel együttesen vonható le, hogy az r értéke 0,39-ami már majdnem utalhat „közepes” erősségű kapcsolatra, de inkább sorolandó a „gyenge” kategóriába. A függő-független viszony meghatározásánál a szignifikancia szint kisebb értéket vesz fel, mint $p=0,05$ (a maga 0,0000002-es értékével), tehát az említett viszony meglete vitathatatlan. A diagramon megjelenő trendvonal segítségével jól kirajzolódik, hogy fordított kapcsolat áll fenn – minél fejlettebb egy járás, annál inkább nagyobb számban van 5000 fő alatti település a területi egységben, ami összességében nem érvényesül erős mértékben.

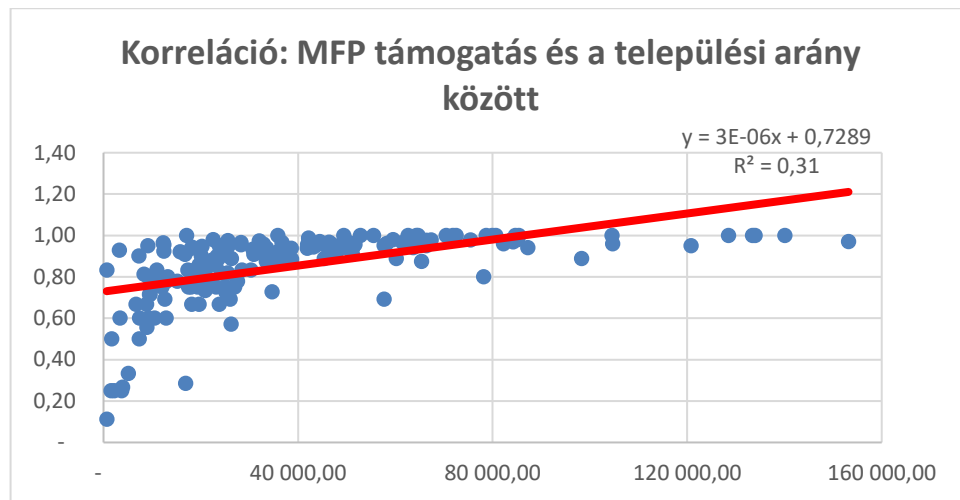
18. ábra Korreláció: A Komplex mutató és az 5000 fő alatti település arány között, régiós szinten

19. ábra Regressziós statisztika: A Komplex mutató és az 5000 fő alatti település arány között, régiós szinten

<i>Regressziós statisztika</i>	
r értéke	0,43
r-négyzet	0,19
Korrigált r-négyzet	0,02
Standard hiba	0,09
Megfigyelések	7
<i>p-érték</i>	
Tengelymetszet	0,01
X változó 1	0,33

A régiós szinten kirajzolódó értékek a kevés elemszám miatt, azt mutatják, hogy a függő-független viszony nem teljesül, mivel a standardnak tekinthető 0,05-ös p értéket meghaladja az x változó p értéke – ami 0,33. Ezzel együtt a kapott 0,43-as r érték közepes erősségű kapcsolatra utal, ami a korrelálódó értékre utal. A szignifikancia szintre utaló R^2 érték itt is alacsony, 0,19.

9.3. AZ EGY FŐRE JUTÓ MFP TÁMOGATÁS ÉS AZ 5000 FŐ ALATTI TELEPÜLÉS ARÁNY KÖZÖTTI KORRELÁCIÓ VIZSGÁLAT, JÁRÁSI ÉS RÉGIÓS SZINTEN

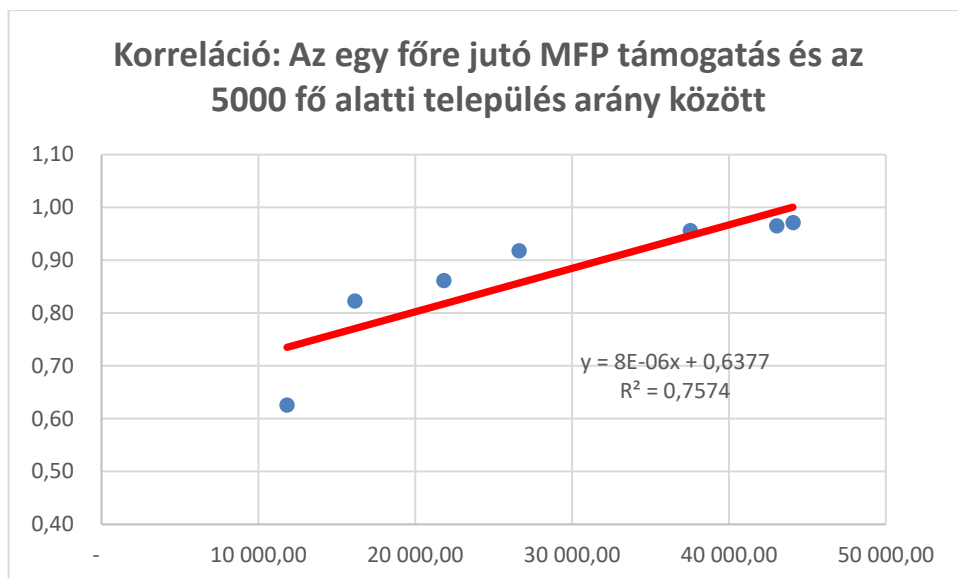

20. ábra Korreláció: MFP támogatás és a települési arány között, járási szinten

21. ábra Regressziós statisztika: MFP támogatás és a települési arány között, járási szinten

Regressziós statisztika	
r értéke	0,56
r-négyzet	0,31
Korrigált r-négyzet	0,31
Standard hiba	25 244,53
Megfigyelések	172
p-érték	
Tengelymetszet	0,00001
X változó 1	0,00000

A diagramon létrehozott trendvonal szemlélteti, hogy az előző kettő vizsgálattal ellentétben, itt már nem beszélhetünk fordított korrelációról – a magasabb érték mindkettő esetben kedvező. A táblázatban megjelenő $r=0,56$ érték világít rá arra, hogy a kapcsolat a közepes erősség felső értékhatárához közelít. Az függő-független viszonya fennáll, mivel 95%-os megbízhatósági szinten, a p érték kevesebb, mint 0,05.

22. ábra Korreláció: Az egy főre jutó MFP támogatás és az 5000 fő alatti település arány között, régiós szinten

23. ábra Regressziós statisztika: Az egy főre jutó MFP támogatás és az 5000 fő alatti település arány között, régiós szinten

<i>Regressziós statisztika</i>	
r értéke	0,87
r-négyzet	0,76
Korrigált r-négyzet	0,71
Standard hiba	7 015,30
Megfigyelések	7
<i>p-érték</i>	
Tengelymetszet	0,053
X változó 1	0,01

A vizsgált két területi egység és a hozzá tartozó három vizsgálat közül a legerősebb, „kiválónak” tekinthető korrelációs kapcsolat, régiós szinten történt meg. Az egy főre jutó Magyar Falu Program támogatás és az 5000 ezer fő alatti település aránya elképesztően magas, 0,87 r értékkel rendelkezik, mindezt úgy, hogy a kevés elemszám ellenére is majdnem kimutatható a függő-független magatartás ($p=0,053$). Itt kijelenthető, hogy azoknál a régióknál, ahol magasabb az 5000 fő alatti települések száma, a teljes település számhoz viszonyítva, ott nagyobb az egy főre jutó forrástámogatás mértéke.

10. ILLESZKEDÉSVIZSGÁLAT

Ezen rész központi eleme, hogy az egy főre jutó, Magyar Falu Programból származó forrástámogatás miként oszlik el a két kiválasztott területi szint egységei között. A vizsgálatok elvégzése előtt, szükséges felállítani hipotéziseket – amelyek nem egyenértékűek dolgozatban támasztott és várt hipotézisekkel – amelyek a következők lesznek:

- **H_0 akkor teljesül**, ha az eloszlások nagysága egyenletes, tehát a járási szinten kialakított osztályhatárok és a régiós szinten levő egy főre jutó forrástámogatás is megfelelő egyensúllyal rendelkezik – ***khi négyzet empirikus érték kisebb, mint khi négyzet kritikus érték.***
- **H_1 akkor teljesül**, ha a forrástámogatás eloszlása egyenletlen, tehát van kiugróan magas értékkel rendelkező járási osztályhatár vagy régió – ebben az esetben ***khi négyzet empirikus érték nagyobb, mint khi négyzet kritikus érték.***

Mindennek megállapítására azért van szükség, mert a központilag felállított hipotézisemnél vizsgálom azt a kérdéskört, hogy a forrástámogatások eloszlása nem lehet egyenletes, azon egyszerű okból kifolyólag, mivel a különböző területei egységek versenyeznek a pályázati támogatásért, aminek következtében fejlődni tudnak, és előnyösebb pozícióba kerülnek. Ezért, ha H_1 érvényesül az közvetve, bizonyító erejű volna.

6. táblázat Illeszkedésvizsgálat az egy főre jutó Magyar Falu Program támogatás eloszlásáról, járási szinten

Illeszkedésvizsgálat az egy főre jutó Magyar Falu Program támogatás eloszlásáról (járási szinten, osztályhatárok alkalmazásával)			
osztályhatárok (ezer Ft)	Megfigyelt gyakoriság (fi)	Várható gyakoriság (fi*)	(fi-fi*) ² /fi*
$0 \leq x < 25$	69	28,67	56,75
$25 \leq x < 50$	50	28,67	15,88
$50 \leq x < 75$	32	28,67	0,39
$75 \leq x < 100$	13	28,67	8,56
$100 \leq x < 125$	3	28,67	22,98
$125 \leq x < 150$	5	28,67	19,54
	172	172	124,09
DF	5		
Megbízhatósági szint	0,05	Chi^2 empirikus > Chi^2 kritikus	
Chi^2 empirikus	124,09		
Chi^2 kritikus	11,07		

A nagy elemszámú mintából kifolyólag, a járási szinten vizsgált egy főre jutó Magyar Falu Program támogatás értékét osztályhatárokbba soroltam – ugyanazon értékintervallumba, mint azt tettem a gyakorisági táblázat bemutatásánál. A megfigyelt gyakoriság 3 és 69 járás között helyezkedett el, még ideális eloszlás esetben – a várható gyakoriság – mind-egyik osztályban 29 darab település helyezkedne el – a 172 darab járás átlaga, 28,67. Az empirikus érték kiszámításának végeztével, az érték 124,09 lett, ami magasabb, mint a kritikus érték, ami 11,07, utóbbi meghatározására χ^2 eloszlás függvény ötödik szabadság fokon elhelyezkedő, 0,05-ös érték szolgál – a kiválasztott megbízhatósági szint 95%-os, ami egy standard értéknek tekinthető ilyen vizsgálatok során.

7. táblázat Illeszkedésvizsgálat az egy főre jutó Magyar Falu Program támogatás eloszlásáról, régiós szinten

Illeszkedésvizsgálat az egy főre jutó Magyar Falu Program támogatás eloszlásáról (régiós szinten)			
Régió	Megfigyelt gyakoriság (fi)	Várható gyakoriság (fi*)	(fi-fi*)²/fi*
Dél-Alföld régió	16 136,40	27 181,11	4 487,88
Dél-Dunántúl régió	43 042,97	27 181,11	9 256,38
Észak-Alföld régió	21 825,61	27 181,11	1 055,19
Észak-Magyarország régió	37 536,41	27 181,11	3 945,11
Közép-Dunántúl régió	26 618,08	27 181,11	11,66
Nyugat-Dunántúl régió	44 075,68	27 181,11	10 500,92
Pest régió	11 827,50	27 181,11	8 672,69
			37 929,84
DF	6		
Me	0,05		
Chi² empirikus	37 929,84	Chi² empirikus > Chi² kritikus	
Chi² kritikus	12,592		

A régiókra elvégzett vizsgálatnál, a kevés elemszám miatt már nem alkalmaztam a osztályhatárokat, így itt az egy főre jutó Magyar Falu Program támogatásra végeztem el a megfigyelt és várható gyakoriság értékeit. Előbbi esetében 11 és 45 ezer közötti értékeket vett fel a 7 régió, míg az 27.181,11 Ft/fő lett. Az illeszkedés vizsgálatnál, az empirikus érték

37.929,84 lett, ami meghaladja a χ^2 eloszlás táblázatban található 12,592 értéket, mind 95%-os megbízhatósági szinten, hat szabadságfokkal.

Összességében mindkettő esetben H_1 hipotézis került elfogadásra, tehát χ^2 empirikus érték a magasabb, aminek eredményeképpen az egy főre jutó Magyar Falu Programból származó forrástámogatás nagysága nem egyenletes eloszlású, így egyes járások és régiók nagyobb mértékű pénzügyi erőforrást tudnak befektetni az alapvető infrastruktúrák fejlesztésébe, ami által többlet javakat és kedvezőbb alternatívát tudnak nyújtani a lakosságnak vagy a piaci szereplőknek.

11. HIPOTÉZISEK ELFOGADÁSA, TOVÁBBI KUTATÁSI ALTERNATÍVA FELSOROLÁSA

1. „*A Magyar Falu Program támogatásainak igen nagy mértéke irányult az építési beruházásokra, mint az útburkolat javítására és építésére*” című hipotézisem **igazolást nyert.**

Először Gyopáros Alpárral végzett interjún hangzott el az a szubjektív kijelentés, hogy a Magyar Falu Programhoz tartozó Falusi Útalap milyen kedvező és jótékony hatást gyakorol egy kis település mindennapi életére. A meghirdetett pályázati kiírások minden évben kapcsolódtak ehhez a célterülethez – többek között ezért is lehetett erre asszociálni – pluszban egy lokális közösség életében ezek jelentik a legintenzívebb infrastrukturális fejlesztéseket, amelyekben évtizedes lemaradásunk van. Másodszor amikor besoroltam különböző rendeltetésekbe a kiírt pályázatokat, és az első öt év összesített forrástámogatását is kategorizáltam, ami által a Program 39%-fordítódott „*közlekedési*” célzatú kiadásra, ez a legmagasabb arányszámot képviselte, a többihez viszonyítva. Ezeken kívül beszédes, hogy jelenleg a 2023-as évben is erre az egy célterületre írtak ki pályázatot, ez egy fajta visszajelzés, az igényekre vonatkozóan.

2. „*A régiós szintű konvergencia besorolás összhangban áll az egy főre jutó Magyar Falu Program támogatásával*” című hipotézisem **nem teljesül.**

A fejlettség és egy főre jutó Magyar Falu Program támogatása közötti korrelációs vizsgálatom, 0,28-as értékű „gyenge” erősségre utal, aminek több oka is lehet, én mindenféleképpen az interjú alatt elhangzottakra támaszkodnék. A Program komplex, ezért bármelyik régióban elhelyezkedő kistelepülés igénybe veheti, mert nincsen fejlettségi szint meghatározva – pontozandó tételek, hogy ki milyen fejlettségű településről pályázik, vagy melyik járásban helyezkedik el. Egy relatív fejlett településnek ugyanakkora igénye van a nevelési intézmény bővítésére és ez által támogatására, mint a kevésbé fejlett község egészségügyi színvonalának fejlesztésére – egyik esetben a kedvező születésszámból keletkező gyerekek elhelyezési probléma, míg másik esetben az idősödő réteg számára megfelelő szolgáltatás biztosítása. Ezen kívül Kormánybiztos jelezte, hogy térségi fejlesztésre nem ad alternatívát a Program.

3. „*A jellemzően vidékies területeken, magasabb az egy főre jutó Magyar Falu Programból származtatott támogatás*” című hipotézisem **beigazolódt.**

A hipotézis igazolására, elsődlegesen korreláció vizsgálatokat végeztem, az egy főre jutó Magyar Falu Program értéke és az 5000 fő alatti települések megoszlása a teljes településszámhoz viszonyítva, amit járási és régiós szinten készítettem el. A legerősebb kapcsolat régiós szinten történt meg, mert 0,87-es „erős” kapcsolatot számítottam ki, míg járási szinten 0,56-os „jóhoz” közeli értéket kaptam. Mindezek mellett az illeszkedésvizsgálat segített arra reflektálni, hogy a támogatások egyenetlenül oszlanak meg a kiválasztott területi egységek között, aminek eredményeképpen az empirikus érték mindkét esetben magasabb volt a kritikus értéknél. Behozhatjuk továbbá az előző hipotézisem végén történő érvelést, hogy a települési igények mindegyik fajta fejlettségi régióban megjelennek, ahol a Program nem tesz különbséget.

4. *„Az egy főre jutó Magyar Falu Program nagysága korreál a komplex mutatókból származtatott értékekkel”* című hipotézisem **nem nyert igazolást.**

Ezen hipotézis elméleti szintű okozatiságra vezethető vissza, és habár a korreláció vizsgálatnál megjelenik egy 0,41-es „közepes” erősségű kapcsolat, a hipotézis elfogadására nem elegendő. Az ok valószínűleg abból a módszertani sajátosságból következik, hogy a járásokra – és egyébként régiókra – nem készítettem el olyan speciális komplex mutatókat, amit a felhívások kategorizálásánál létrehoztam, tehát külön-külön kellett volna egy egészségügyi, egy oktatás/nevelési, egy közlekedési és egy településarculati létrehoznom. Ezenfelül nem éreztem, hogy a Program ennyire komplex, abban a kontextusban, amire Kormánybiztos is utalt.

Az egyik jövőbeni kutatási lehetőség, hogy az utóbbi hipotézis vizsgálatomnál megjelenő kategóriamutatók létrehozásával és az alkalmazott statisztikai elemzésekkel, egy részletesebb és célzottabb eredményt kapunk. Ezen felül vizsgálni kellene a választókerületi elnökök lobbitevékenységét, ami ebből teljes egészében kimaradt. Azon elgondolásból lehet erre következtetni, hogy egy választókerületi elnök miként tudja az ott élő helyi közösségek vezetőit vagy csoportját hatékonyan rábírn egy felhívásra történő pályázat beadásra. Hogy milyen csatornái vannak, amiket például a Kormánybiztos Úr elmondott, az interjú során. Érdekes aspektusa, hogy a Csornai járásban a legmagasabb az összesített forrástámogatás és az egy főre jutó is, ami Gyopáros Alpár választókerületéhez tartozik, aminek oka, hogy az országjárás hatására első kézből tud építőjellegű kritikákat bevinni a Programba, és a lobbierője a legerősebb. Ezen téma feldolgozása is hatásos lehet a Magyar Falu Program későbbi alakítására.

12. ÖSSZEGZÉS

A kiindulási alap, amivel kezdtem a dolgozatot, hogy egy vizsgált területi egységben elhelyezkedő mikro terek versenyeznek a forrástámogatások bevonásáért, és ezeknek hatékony fel-használásával tudják a saját pozíciójukat javítani, aminek közvetlen haszna a kereslet megélénkülése, például fizetőképes népesség megjelenése és növekedése, amihez párosul a vállalati tőke is. Ebből eredeztethetően, mivel nem homogén térről beszélünk, a támogatások eloszlása térben teljesen ellenkező mértékben jelenik meg, aminek előfeltételezése, hogy ez a Magyar Falu Programnál sincsen másképpen, már csak azért sem, mert az 5000 fő alatti települések körét érinti, így járási és régiós szinten is hatást gyakorol – ahol a kistépülési szerkezet figyelhető meg ott az egy főre jutó és az összesített forrástámogatás magasabb lesz, míg Budapest agglomerációs térségeiben alacsonyabb. Láthatóan azt is figyelembe kell venni, hogy a Magyar Falu Program esszenciális mivolta nem hasonlítható teljes egészében más hazai vagy Európai Unió forrásból megvalósuló támogatási rendszerhez, bár több alternatíva is hasonló teret vizsgált, ami jelen esetben a vidék. A feldolgozott szakirodalom, a használt statisztikai mutatók bizonyítják, hogy Magyarországon a vidéki területek felzárkóztatása kardinális szereppel bír, és fontos fejlesztési prioritás a tervezési dokumentumok kialakításánál. Egy külső szemlélő számára, irrelevánsnak tűnhet az a fel-fogás, hogy miért is van szüksége egy vidéki területek életminőségét javító kezdeményezésre, amikor a Közös Agrár Politika második pillére, a Vidékfejlesztési Program is ezt a szegmensét próbálja javítani, arról nem is beszélve, hogy rengeteg Operatív Program is irányul a területre (TOP, KEHOP). Az elvégzett interjú, valamint a Programhoz tartozó felhívások vizsgálata után tudtuk azt a következtetést levonni, hogy olyasfajta alternatívát kíván nyújtani a Magyar Falu Program, ami elég alacsony szinten lévő lokális tereknek jelent beavatkozási lehetőséget. A Programban megfogalmazott felhívások reális kérdésekre adnak választ, és több esetben ez nem egyezik meg más támogatási rendszerrel, pályázattal. A 2018-tól kialakított felhívások értékelése után, kijelenthető, hogy folyamatosan törekedtek a hatékonyságra és a fókuszterületek irányának meghatározására, ezért nem csak a számuk, hanem a források is változó tendenciákat követtek le – a támogatások nagysága 48 milliárd és 61 milliárd forint közötti intervallumban mozogtak. A könnyebb beazonosíthatóság érdekében az építési beruházásokat és beszerzéseket különböző kategóriákba soroltam, amiből ötöt hoztam létre közlekedési, egészségügyi, oktatás/nevelési, településképzés javítás, egyéb eszközbeszerzés. Az ebből kapott eredmények alapján a közlekedési a legfajszínűsabb, amire az egyik hipotézisem is utal, erre a területre összesen a források 39% érkezett.

Ennek magyarázata, hogy ez magasabb alpinfrastruktúra ellátottságot gyakorol a településekre, ez tud megágyazni a lakossági és vállalkozási befektetésnek, nyilván utóbbi teljesüléséhez még egyéb minőségi indikátornak meg kell jelennie. Az egy főre jutó Magyar Falu Programból származó forrástámogatást először járási szinten végeztem el, ahol nem valószínű meg számottevő koncentráció, magyarországi térben kirajzolódó irányvonal nem tapasztalható – ezeknek jobb szemléltetésére volt segítségemre a QGIS program segítségével készített térképek –, de azért a dunántúli területek magasabb értéket vesznek fel, míg az ország középső részében alacsonyabb ez a szám, és a régiós vizsgálat ugyanezeket a trendeket követi. Sarkalatos pontja volt a dolgozatomnak egy fejlettségi szint kialakítása, amit a Bennett komplex mutató segítségével valósítottam meg, majd ehhez rendeltem az egy főre jutó forrástámogatást, korreláció vizsgálat alkalmazásával, ezt mindkét területi szintre elvégeztem. Az eredmény alapján megállapítható, hogy a négyből két hipotézisem nem nyert igazolást, mert a kapcsolat erőssége régiós szinten 0,28-as, ami gyenge, míg járási szinten 0,41-es, ami közepes. Ennek oka, hogy mindegyik területi egységben lévő településnél fellépnek problémák, amikre megoldást kínál a Program, és szolgáltatási színvonalától függő speciális esetek jelentkeznek, Kormánybiztos úr elmondása alapján ezért is nevezhető a Magyar Falu Program komplex támogatási rendszernek. Ezenfelül több korreláció vizsgálatot végeztem az előző kettő ismerv bevonása mellett, a harmadik ilyen az 5000 fő alatti települések aránya a teljes településszámhoz viszonyítva, ami a hazai térszerkezet miatt mindenhol igen magas lett. A legmagasabb korrelálódó értéket utóbbi ismerv és az egy főre jutó forrástámogatás között alakult ki, ahol is 0,87 erősségű kapcsolat jött létre. További közvetett statisztikai módszert alkalmaztam, hogy igazolni tudjam az eltérő támogatási koncentráció eloszlását, ami arra vezethető vissza, hogy ezekért a forrásokért versenyeznek az önkormányzatok. Az illeszkedésvizsgálat megerősítette ezen feltételezésemet, mivel mindkettő területi szint esetében Chi2 empirikus érték magasabb volt, mint Chi2 empirikus érték. A dolgozatom további meghatározó fókuszterülete a Modern Települések Fejlesztéséért felelős Kormánybiztossal, Gyopáros Alpárral készített interjúm, ami a szakirodalmat, a fejlettségi mutató és a statisztikai módszertant nagyban kiegészítette és növelte a mögöttes tartalmat. Az itt megfogalmazott tételek beépítése hatékonyan segített a „komplexitás” megértését, és egyfajta magyarázó jelleggel szolgál, miért nincsen korreláció a fejlettségi mutató és az egy főre jutó támogatás között. Megerősítést kaptam a Programnak miért kiemelt szegmense a közlekedési kategória, ez milyen segítséget nyújt a településnek, de érdekes megközelítés azon kijelentése, hogy településarculati fejlesztések milyen népességmegtartó hatással funkcionál-

hatnak. A leg-inkább viszont a Program mögött húzódozó belső motivációt emelném ki, nagyon részletesen és elmélyedve fejtette ki az előnyeit, a korai szakaszát, a kapcsolattartás egyes csatornáit, valamint jelezte a jövőbeli szándékokat, ahol pár újdonságról is információt kaphattam. Összegzésként annyit emelhetek ki, hogy a Magyar Falu Program nem követi le a nagyobb támogatási rendszereket, de ezt nem negatívként jellemezném, hiszen igyekszik beemelni olyan elemeket, amire más pályázat nem biztosít lehetőséget, viszont a kistelepülések mindennapi életére befolyásoló hatással van. A Program nem tesz különbséget fejlettségi szint között – felhívásban pontozandó elemként szerepel, mint települési és járási besorolás – hanem mindegyik 5000 fő alatti településnek igyekszik választ és támogatást adni a fejlesztési igényekre, és maximum speciális mutatók segítségével lehet kapcsolatot tenni az egy főre jutó támogatás között.

IRODALOMJEGYZÉK

- 1/2014. (I. 3.) OGY határozat. (2014. január 3). A Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési. Budapest, Magyarország: Magyar Közlöny.
- Bodnár, G. (2014.). A visegrádi négyek vidéktípusainak megjelenése a nemzetközi és a nemzeti fejlesztési koncepciókban. *Tér és Társadalom*, 127-144.
- Cloke, P. (1979). *Key settlements in rural areas*. Methuen & Co. .
- Csatári, B. (2001). A vidéki földrajz kérdései. (old.: 1-9). Szeged: Földrajzi konferencia.
- Dijkstra, L., Poelman, H., & Veneri, P. (2019). The EU-OECD definition of a functional urban area. *OECD Regional Development Working Papers*, 1-18.
- ELTE Regionális Földrajzi Tanszék. (2005). *Összetett jelenségek, osztályozás, regionalizálás*. Budapest: Eötvös Loránd Tudomány Egyetem (ELTE).
- Faragó, L. (2019). A Modern Városok Program mint fejlesztéspolitikai rezsim helye a magyar területfejlesztési politikában. *Tér-Gazdaság-Ember*, 181-203.
- Farkas, T. (2002). Vidékfejlesztés a fejlődéstudományok és a fejlesztési koncepciók tükrében. *Tér és társadalom*, 41-57.
- Finta I, s. (2022). A többszintű kormányzás gyakorlati tapasztalatai a LEADER fejlesztési módszer tükrében Magyarországon. *IX. Falukonferencia* (old.: 69-77). Pécs: KRTK Regionális Kutatások Intézete.
- Finta, I. (2015.). Az integrált terület- és vidékfejlesztés eszközei és korlátai Magyarországon. *Tér és Társadalom*, 132-148.
- Giannakis, E., & Bruggeman, A. (2020). Regional disparities in economic resilience in the European Union across the urban–rural divide. Elias Giannakis and Adriana Bruggeman. ABSTRACT The differences in regional economic resilience and the drivers of resilience across the urban–rural hierarchy in . *Regional Studies*, 1200-1213.
- Jonard, F., Lambotte, M., Ramos, F., Terres, J., & Bamps, C. (2009). *Delimitations of rural areas in Europe using criteria of population density, remoteness and land cover*. Luxembourg: Publications Office of the European Union (OPOCE).
- Kata, J. (2007). *Korszerű módszerek a szakképzésben*. Budapest: Typotex.
- Konečný, O. (2019.). The Leader Approach Across The European Union: One Method Of Rural Development, Many Forms Of Implementation. *European Countryside*, 1-16.

- Kormány Határozat, 1. (. (2014. június 6). A Strukturális Alapok és a Kohéziós Alap forrásaira épülő, 2014 és 2020 közötti egyes ágazati és területi. *Kormány Határozat*. Budapest, Magyarország.
- Kovács, A. D., Farkas, J. Z., & Perger, É. (2015.). A vidék fogalma, lehatárolása és új tipológiai kísérlete. *Tér és Társadalom*, 11-34.
- Martínez Arroyo, F., Sacristán López, H., & Yagüe Blanco, J. L. (2015. június). Are local action groups, under LEADER approach, a good way to support resilience in rural areas? *Ager. Revista de Estudios sobre Despoblación y Desarrollo Rural*, old.: 39-63.
- Michelberger, P., Szeidl, L., & Várlaki, P. (2001). *Alkalmazott folyamatstatistika és idősoranalízis*. Budapest: Typotex.
- Nemes, G., & Magócs, K. (2020.). Községi alapú vidékfejlesztés Magyarországon – A LEADER-intézkedés eredményei a 2014 – 2020-as tervezési időszak félidejében. *Gazdálkodás – Agrárökonómiai tudományos folyóirat*, 416-434.
- Országos Vidékfejlesztési Iroda. (2004). LEADER+. *LEADER Hírlevél*, 1. szám, 1-16.
- Somlyódyne Pfeil, E. (2020). A vidéki térségek felzárkóztatásának feltételei és eszközei uniós szemszögből – Visszatérés az endogén erőforrásokra alapozott fejlesztési szemlélettől az újraelosztó támogatáspolitikához Magyarországon. *Tér és Társadalom*, 18-44.
- Stanilov, K., & Sýkora, L. (2014). *Confronting Suburbanization: Urban Decentralization in Postsocialist Central and Eastern Europe*. Chicester: John Willey & Sons.
- Tóth, G. (2013). *Bevezetés a területi elemzések módszertanába*. Miskolc: Miskolci Egyetemi Kiadó.
- Tóth, T., & Oláh, I. (2019.). Gondolatok a hazai településfejlesztésről a legkisebbek szemszögéből. *Studia Mundi - Economica*, 93-103.
- Vidékfejlesztési Minisztérium. (2012). *Darányi Ignác Terv a Nemzeti Vidékstratégia (NVS 2012–2020) végrehajtási keretprogramja*. Budapest: Vidékfejlesztési Minisztérium, .
- Wehrwein, G. S. (1942). The Rural-Urban Fringe. *Economic Geography*, 217-228.

